

# Lacjalkan Leimo

N:o 9-10 2018 7€



Uudistunut  
**sähkökannel**  
matkalla maineeseen

## SISÄLTÖ

<i>Aila-Liisa Laurila:</i> <b>Pekka Vaara tutki erilaisia aineistoja ja julkaisi sadan vuoden takaista historiaa ruotivan teoksensa Viena 1918.</b>	136
<i>Jouni Alavuotunki:</i> <b>Pekka Vaaran tuore Viena 1918 -teos sisältää tiukkaa asiaa pienen karjalaisen kansan myllerryksestä.</b>	138
<i>Pekka Vaara:</i> <b>Viena sata vuotta sitten -sarjan kuudennessa osassa kerrotaan, miten karjalaiset ajoivat heimosoturit pois Karjalasta.</b>	140
<i>Aila-Liisa Laurila:</i> <b>Tie Vienaan -symposium tarjosi erittäin monipuolisen kattauksen tietoa ja tunnetta Pertti ja Helmi Virtarannasta.</b>	142
<i>Ella Karttimo:</i> <b>Helmi Virtarannan eri puolilla Karjalaa ottamat valokuvat olivat esillä Kuusamon Tie Vienaan -symposiumin yhteydessä.</b>	144
<i>Jouni Alavuotunki:</i> <b>Osa Tie Vienaan -symposiumiin osallistuneista matkasi Vuokkiniemeen muistelemaan Virtarantojen työtä Vienassa.</b>	146
<i>Jouni Alavuotunki:</i> <b>Vuonna 1908 pidettiin Kuusamossa vienalaisten kurssi, jonka jälkeen perustettiin vakituinen kansanopisto.</b>	148
<i>Aila-Liisa Laurila:</i> <b>Arhippaiset ja Loshkinit kokoontuivat Tampereelle tapaamaan toisiaan ja etsimään sukujuuriaan.</b>	151
<i>Aila-Liisa Laurila:</i> <b>Kanteletaiturina tunnettu entinen lapsitähti Anttu Koistinen on kehittänyt uudenlaisen sähkökanteleen bändikäyttöön.</b>	154
<i>Laukunkantajat:</i> <b>Puheenjohtaja Eeva-Kaisa Linna kävi tapaamassa Venejärvellä asuvaa Santeri Lesosta ja keskusteli hänen kanssaan.</b>	162

# Karjalan Heimo



Karjalan Sivistysseura ry:n  
jäsenlehti ja äänenkannattaja

– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy *Karjalan Heimo* -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta [www.karjalansivistysseura.fi](http://www.karjalansivistysseura.fi)



**Kannen kuva:**

Kanteletaituri Anttu Koistinen on saanut valmiiksi kehittämiensä uuden sähkökanteleen.

**Kuvaaja:**

Anttu Koistinen

## Tarjoo juttua lehteen

**Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2018**

Vuoden 2018 viimeinen Karjalan Heimo ilmestyy viikolla 51. Aineiston on oltava toimituksessa viimeistään 24. marraskuuta.

[paatoimittaja@karjalanheimo.fi](mailto:paatoimittaja@karjalanheimo.fi)

# Karjalan Leimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

## Toimitus

Päätoimittaja Aila-Liisa Laurila  
0400 755 907  
paatoimittaja@karjalanheimo.fi  
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere  
www.karjalanheimo.fi

## Ulkoasu

Marita Salonen  
Pilkku-Tuotanto Oy, Tampere

## Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina, 99. vuosikerta.

## Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €, 1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €, 1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

## Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

## Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry  
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki  
Puhelin: 050 5055 531  
toimisto@karjalansivistysseura.fi  
www.karjalansivistysseura.fi  
Toimisto palvelee ti-to klo 10-15, heinäkuussa suljettu.

## Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.  
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €, opiskelijajäsenet 15 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

## Pankkiyhteys

Danske Bank  
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19  
BIC/SWIFT: DABAFIHH

## Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry  
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja  
Senni Timonen  
www.karjalansivistysseura.fi

## Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 1. lokakuuta 2018

## Juhlapäivä marraskuussa

**K**arjalan valistajiin kuuluva autuas **Afanasi Muromalainen** oli Muroman Pyhän Lasaruksen luostarin johtaja eli igumeni 1400-luvun tienoil-la. Suomen ortodoksinen kirkko muistelee häntä ja kaikkia muita Karjalan valistajia loka–marraskuun vaihteen aikaan pidettävänä muistopäivänä. Mitä mahtaa tarkoittaa, että on muromalainen? Harva tietänee, että vielä nykyäänkin Vladimirin alueen itäosassa Keski-Venäjällä sijaitsee lähes Jyväskylän kokoinen Muroman kaupunki. Valitettavasti vain kaupungin nimi on enää jäljellä seudulla ennen slaavien tuloa asuneesta muroman kansasta. Muromalaiset olivat muroman kieltä puhuva kansa Oka-joen varrella, mutta he sulautuivat slaaveihin jo keskiajalle tultaessa.

Merjalaiskansa asui noin tuhat vuotta sitten nykyisen Moskovan seudulla. He sulautuivat slaaveihin noin 1500-luvulla tai viimeistään 1700-luvulla. Viimeinen liivin kieltä äidinkielenään puhunut latvialainen **Grizelda Kristina** kuoli 103-vuotiaana 2. kesäkuuta 2013 Kanadassa, joskin jokunen ihminen osaa vielä liiviä toisena tai kolmantena kielenään. Viimeinen akkalansaamen taitaja oli **Marja Sergina**, joka kuoli 29. joulukuuta 2003 Juonnin kylässä hieman Sallasta itään. Akkalansaamea on puhuttu Kuolan niemimaalla. Myös Suomen Lapissa vielä 1800-luvulla Sodankylässä ja Sallassa puhuttu keminsaame on nykyisin kuollut kieli. Muun muassa näiden kuolleiden kielten muistopäivää vietettiin 20. syyskuuta.

**Kaikki mainitut kuolleet kielet** ovat kuuluneet suomalais-ugrilaiseen kieliperheeseen. Kuolleita kieliä on maailmassa paljon muitakin. **Lennart Meri** kuvasi aikoinaan tunnettuun dokumenttiinsa *Vesilinnun kansa* viimeistä uralilaisiin kieliin kuuluvan kamassin puhujaa. Filmissä nähtävä Karjalan osuus on kuvattu Pirttilahden Taipaleen talossa.

Elokuvasa esiintyy talon emäntä **Maria Kallio** eli Taipaleen Muarie. Nyt Pirttilahti on hiljentynyt. Emme kai halua, että myös karjalan kieli liittyy tuohon kuolleiden kielten pitkään luetteloon? Emme tahdo sulautua muihin kansoihin, emme ainakaan slaaveihin. Ovatko he kielineen muka vahvempia ja voimakkaampia evoluutiossa menestyjiä kuin karjalaiset?



AILA-LIISA LAURILA  
Päätoimittaja

**Karjalan kieli** on määritelty viralliseksi ei-alueelliseksi vähemmistökieliksi Suomessa. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevaan kieliperuskirjaan tehtiin 27.11.2009 asetusmuutos, joka astui voimaan 4.12. samana vuonna. Tuon tunnustamisen muistoksi 27. marraskuuta on nimetty karjalan kielen päiväksi Suomessa. Saamme juhlia elävää kieltä!

Karjalaa ei ole kuitenkaan vielä pelastettu. Se on yhä erittäin uhanalainen kieli sekä Suomessa että Karjalan tasavallassa Venäjällä. Moni taho tekee hyvää työtä karjalan hyväksi, mutta varaa ei ole hellittää hetkeksikään. Jos ei ole kieltä, ei ole kansaa.

Muistakaa juhlia karjalan kielen päivää ja käytä kieltä aina, kun mahdollista!





Tuore kirjailija Pekka Vaara kertoi Viena 1918 -teoksensa julkistamistilaisuudessa sadan vuoden takaisista tapahtumista Vienan Karjalassa ja Jäämeren rantojen tuntumassa.

# Vienan historia innostaa Pekka Vaaraa lukemaan

Karjalan Sivistysseuran varapuheenjohtajana ja Karjalan Heimoon lähes vuoden ajan Vienan tapahtumista kirjoittanut Pekka Vaara empii hieman, rohkeneeko vielä kutsua itseään kirjailijaksi. Ainakin hän on viime aikoina ahkeroinut seuran julkaisutoiminnan parissa ja saanut juuri julki kirjansa Viena 1918.

**T**ietokirja sadan vuoden takaisista tapahtumista Vienan Karjalassa julkaistiin syyskuun alussa samaan aikaan kuin emeritusprofessori **Seppo Zetterbergin** teos *Viro ja Suomi 1917–1920*. *Karjalan Heimo* oli mukana julkistamistilaisuudessa Helsingissä ja kysyi muutamia kysymyksiä tuoreelta kirjailijalta.

Pekka Vaaran teos *Viena 1918* on lähteineen ja liitteineen yli 350-sivuinen tiivis tietopaketti. Kaikki harrastajakirjoittajat eivät sellaista saa aikaiseksi koskaan, mutta Vaaralta onnistuu sujuvan asiategstin tuottaminen mainiosti. Insinööri-miehen juuret ovat Vienan Karjalassa, mutta miten hän ajautui kirjallisten töiden pariin?

– Kiinnostus Vienaan heräsi 1990-lu-

vun alussa, kun vienalaiskyliin rupesi taas pääsemään Suomesta. Sukulaismiehet järjestivät reissuja Andronoff-sukuni sijoille Uhtuan Lamminpohjaan, minne lähdin mukaan talvella 1991. Oli jumalattoman kylmää ja kova pakkanen. Siitä selvittiin, ja olen sen jälkeen lukenut ja kerännyt itselleni Viena-kirjallisuutta hyllymetreittäin, hän kertoo.

Voi siis todeta, että kaikki alkoi lukemisen kautta. Mies on ollut nyt eläkkeellä viitisen vuotta. Jossain vaiheessa aineistoja kahlatessaan hänelle heräsi ajatus, että voisi itsekin kirjoittaa jotakin. Hän oli jo julkaissut vuonna 2010 kirjan *Uhtuan Andronoffit*. Ajatus kirjan kirjoittamisesta liittyen Vienan tilanteeseen vuonna 1918 nousi hänen mieleensä lopulta melko yhtä äkkisesti historiallisiin aineistoihin perhtymisen yhteydessä.

– Tuohon aikaan sata vuotta sitten ta-



**Pekka Vaaran kirja Viena 1918 julkistettiin Pohjois-Pohjalaisen osakunnan tiloissa Helsingissä. Paikalla oli muun muassa arvovaltainen joukko asiantuntevia sotahistorian harrastajia.**

pahtui vienalaisten kannalta todella draamaattisia juttuja. On aika paljon aineistoa, jota ei ole suomalaisessa kirjallisuudessa vielä käytetty. Mieleen tuli oma ja uusi näkökulma, koska karjalaisten näkökulma puuttuu kirjallisuudesta. Vahvaksi nousi myös ajatus, että se pitäisi saada mukaan kirjallisuuteen, hän kertoo.

**Pekka Vaaran mukaan** monet Vienan tapahtumista aikoinaan kirjoittaneet ovat olleet vahvasti jonkin poliittisen paineen alla. Esimerkiksi englantilaisten on pitänyt selitellä, miksi he lähtivät sotimaan pohjan perukoille. Neuvostokirjailijoiden on pitänyt painottaa omaa ideologista näkökulmaansa.

– Esimerkiksi eversti **Philip J. Woodsin** piti todistella maanmiehillään karjalaisten auttamisen hyödyllisyyttä, mm. tapettujen valkoisten lukumäärää. Heimosoturit taas todistelivat omaa Suur-Suomi-kantaansa. Itse olen yrittänyt löytää synteisiä.

Lukiessaan runsaasti erilaista aineistoa Pekka Vaara kertoo pyrkineensä päättelemään, miten asiat menivät oikeasti, ja sen jälkeen kirjoittamaan, miksi kukin osapuoli teki niin kuin teki. Esimerkiksi suurvaltojen intressit voi hänen mukaansa nähdä

nykynäkökulmasta helpommin kuin mitä aikalaiset tuolloin tapahtumien keskipisteessä näkivät.

Miten vienalainen tavallinen kansa sitten suhtautui kylillään ja kotinurkissaan liikkuneisiin suomalaisiin, venäläisiin, englantilaisiin ja niiden sisällä olleisiin eri ryhmiin? Halusivatko paikalliset vain olla rauhassa, olkoon vallassa kuka tahansa, kuten Homasen isännän kerrotaan sanoneen?

– Suomessa oli syntynyt käsitys, että Vienan Suomeen liittymiselle olisi vahva kannatus. Näin olikin Suomessa asuneiden vienalaiskauppiaiden keskuudessa. Kylien väestö vain osa oli sillä kannalla. Ajatus oli heille outo ja uusi. Everstiluutnantti **Malmi**n saapuessa Vuokkiniemeen ihmiset pelkäsivät eivätkä liittyneet heimosotajoukkoihin. Malmi ajatteli, että häntä oli johdettu Suomessa harhaan.

– Aktivistit ja Sivistysseuran johto näkivät, että Vienan kehitykselle ei ole muuta mahdollisuutta kuin alueen liittäminen Suomeen. Osa karjalaisista sen sijaan halusi pysyä Neuvostoliiton osana. Yksimielisyyttä ei ollut. **Iivo Ahava, Riiko Lesonen** ja monet muut Venäjän armeijassa palvelleet nuoret miehet olivat omaksuneet ajatuksen pienten kansojen itsemääräämisoikeudesta.

Bolševikit olivat julistaneet Venäjän vähemmistökansojen oikeutta itsenäisyyteen ja hankkineet sillä kannatusta. Myöhemmin pienten kansojen oikeudet jäivät pahasti suuren ja mahtavan Neuvostoliiton jalkoihin.

**Vienan kuohunta** ei suinkaan laantunut vuoden 1918 loputtua. Pekka Vaaralle riittäisi siis aineistoa vielä jatkoon ja uuden kirjan kirjoittamiseen. Onko sellaista mahdollisesti tulossa?

– Vaatisi vuosien työn, jos selvittäisi vuosien 1919–1922 tapahtumat. Toisaalta ne kyllä mahtuisivat yhteen kirjaan. Ensimmäinen bolševikkien delegaatio tuli Vienaan keväällä 1920. Ruokaa sinne ei kuitenkaan voitu tuoda ja nälänhätä paheni. Alkoi kansannousu vuosina 1921–1922, hän pohdiskelee historian kulkua.

Kansannousun jälkeen saapui massoitain Vienan pakolaisia Suomeen, eli aineistosta ei tuoreella kirjailijalla ole siinäkään mielessä pulaa. Tuskinpa kiinnostuneista lukijoistakaan on puutetta.

AILA-LIISA LAURILA



## KIRJALLISUUS

# Pieni Vienan kansa maailman myrskyissä

**Pekka Vaara: Viena 1918. Kun maailmansota tuli Karjalaan.**

Docendo 2018. 352 sivua.

KSS:n hinta 32 euroa.

Suomen tapahtumia vuonna 1918 on monin tavoin muistettu valtakunnan tiedotusvälineissä: Juuri itsenäistynyt valtio ajautui sisällissotaan, eroaminen Venäjältä aiheutti monta pulmaa, samoin Saksan sotavoimien saapuminen maahan.



Ongelmia ja epävarmuutta Suomella riitti vuonna 1918 vaikka muille jakaa. Silti suomalaisilla oli puhtia lähteä vielä ase-kädessä lunastamaan idässä asuvia vienalaisia veljiä vapaiksi Venäjän vallasta.

Itsenäistymisen sivujuonteena käydyt suomalaisten rajantakaiset heimosodat on historiankirjoituksessamme tulkittu eri aikoina eri tavoin. Ennen toista maailmansotaa niiden ympärille luotiin lähinnä sankarillista hohdetta. Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä ne mielellään aktiivisesti unohdettiin tulenarkoina ”neuvostovastaisina” aiheina.

Historian emeritusprofessori **Jouko Vahtola** julkaisi heimosodista kolmekymmentä vuotta sitten perusteoksen, jossa Suomen valkoisten heimosotureiden retket Vienaan tulivat varsin yksityiskohtaisesti selvitettyiksi.

Varsinainen vienalainen näkökulma heimosotiin ja Venäjän vallankumouksen jälkeiseen aikaan Vienassa yleisemminkin on kuitenkin jäänyt suurelta osin selvittämättä.

**Pekka Vaara**, nivalalaislähtöinen, mutta vienalaisista sukua oleva historiantutkija ja Vienan asioiden harrastaja, on ottanut täyttääkseen tämän aukon. Teoksessaan *Viena 1918* hän on hyödyntänyt miltei kokonaisuudessaan Suomessa aiheesta jul-

kaistun kirjallisuuden ja täydentänyt kuvaa siitä myös muissa maissa julkaistuilla tutkimuksilla.

Kirjoittaja on sukutaustaltaan Uhtuan **Andronoffeja**, jotka eräänä seudun varakkaimmista kauppiassuvuista kohtasivat ankarina Venäjän vallankumouksen kirot sekä kotiseudullaan Vienassa että myöhemmin pakolaisina Suomessa. Täten hänellä on ollut käytettävissään myös suvussa kulkeutunutta muistitietoa aikakaudesta.

Vaikka teosta ei voi pitää tuntemattomaksi jäänyttä arkistomateriaalia sisältävänä perustutkimuksena, se on lajissaan poikkeuksellisen ansiokas. Se on avaus Vienan Karjalan kohtalon vuoteen, jonka aikana määräytyi alueen ja sen väestön tulevaisuus nykypäivään saakka.

Tekijä avaa lukijoidensa eteen vienalaisen suhteet sekä Suomeen että Venäjään, samoin alueella vuonna 1918 isännöineeseen brittiläiseen maailmanvaltaan ja tapahtumien merkittävänä taustavoimana häärineeseen Saksaan.

**Vaara etenee** teoksessaan tiukan aikasidonnaisesti. Hän käsittelee kertomuksessaan vuoden kuukaudet peräkkäin pyrkien tuomaan esille historiallisiin tapahtumiin vaikuttaneiden keskeisten voimien dynamiikan.

Tapahtumien ytimessä olivat vienalaiset miehet, joista monet palvelivat Venäjän armeijassa ensimmäisessä maailmansodassa. He olivat sotakokemusta hankkineita veteraaneja, joista monet olivat kehittyneet saksalaisvastaisiksi ja imeneet rintamalla itseensä vallankumouksellisia aatteita.

Valtakunnan luhistuessa Venäjälle tappiollisen sodan myötä eniten suosiota heidän keskuudessaan saavutti niin sanotun sosialistivallankumouksellisen vasemmiston sanoma kansojen itsemääräämisoi-keudesta.

Palattuaan sodasta koti-Vienaan alkuvuodesta 1918 vienalaiset sotaveteraanit perustivat ”Karjalan otrjadin” ryhtyen ajamaan itsenäisen Vienan asiaa. Kun brittiarmeija toukokuussa saapui Vienaan, he

## Pekka Vaara

- Syntynyt vuonna 1950 Nivalassa.
- Vaimo ja kolme aikuista lasta.
- Isoisä Nikolai Vaara syntyi Uhtuan Lamminpohjassa Ondronon talossa Andronoffien kauppiasperheeseen.
- Nikolai Vaara sai hoitaakseen suvun kaupan 1900-luvun alkupuolella Oulaisissa työskenneltyään sitä ennen veljensä myymälässä Nivalassa.
- Liiketoiminta myytiin Oulaisten Osuuskaupalle vuonna 1916, mutta Nikolai jäi töihin ja asumaan Oulaisiin. Vuosina 1915-1917 Nikolai palveli Venäjän armeijassa.

liittyivät siihen omana joukko-osastonaan ja ryhtyivät brittiarmeijaan tukeutuen edistämään ohjelmaansa.

Ensi töikseen tämä ”Karjalan rykmentti” karkotti maasta vienalaisen vieroksumat suomalaiset heimosoturit, everstiluutnantti **Malmin** ja kapteeni Kuisman johtamat suomalaiset valkoiset.

Johtohahmoksi Karjalan rykmentissä nousi majurin arvon brittiarmeijassa saanut kivijärveläinen **Riiko Lesonen**. Hän oli taistellut ensimmäisen maailmansodan aikana saksalaisia vastaan Baltiassa ja edennyt aliupseeriksi. Hänen johdollaan karjalaiset pyrkivät britteihin tukeutuen itsenäisyyteen sekä aseellisiin että viime vaiheessa myös diplomaattisiin keinoin.

Vaara käsittelee teoksessaan tapahtumia myös Kuusamon vastaisella rajalla Vienan pohjoisosassa.

Esinäytökseksi täällä Kantalahden suunnalla muodostui **Iivo Ahavan** ja **Eino Pekkanen** johtaman suomalaisen ”Punaisen retkikunnan” välienselvittely jääkäriluutnantti **K. M. Walleniuksen** joukkoja vastaan maaliskuuhun 1918.

**Punaisen retkikunnan** pyrkimyksenä oli muodostaa Suomeen pohjoinen rintama



*Karjalan rykmentissä palvelut vienalainen poika brittiunivormussa. Lakissa rykmentin tunnus, irlantilainen kolmiapila. Kuva Pekka Vaaran teoksesta.*

hin, saati hyväksymään suunnitelmia Vienan liittämisestä Suomeen.

**Teoksessaan** Pekka Vaara esittää – mielestäni aivan oikein – Vienan vuoden 1918 suurena vedenjakajana. Sen aikana muodostuivat perusasetelmat tulevalle kehitykselle.

Ennen brittien poistumista alueelta kansallismieliset karjalaiset pitivät helmikuussa 1919 Vienan Kemissä kokouksen, jossa valmisteltiin itsenäisyyttä järjestämällä alueelle siviilihallintoa. Sisäisesti hajanaisen Vienan itsenäisyys ei kuitenkaan saanut oikein kenenkään hyväksymistä, ei valtiovaltaa Venäjällä pitäneiden bolševikkien, mutta ei varsinkaan Venäjän valkoisten, jotka estivät brittien elintarvikkeiden viennin vienalaiskyliin pitäen näin väestöä nälässä.

Pyrkimykset itsenäisen Vienan sosiaalisen ja poliittisen yhtenäisyyden luomiseen kariutuivat tässä tilanteessa viimeistään ”leipäpolitiikkaan”, polttavaan tarpeeseen estää väestön suoranainen nälkäkuolema.

Suursodan jälkeisen Euroopan suurvaltapoliittiset realiteetit – Saksan täydellinen tappio sodassa ja Englannin mielenkiinnon loppuminen tässä maankolkassa – avasivat pian bolševikeille tilaisuuden ottaa Viena entistäkin tiukempaan otteeseen.

Vienalaiset kykenivät kuitenkin vielä vuonna 1920 saamaan aikaan keskinäisen sovinnon ja perustamaan Uhtuan maakuntapäivillä ”Karjalan väliaikaisen hallituksen”. Mutta bolševikkien onnistui lopullisesti sammuttaa itsenäisyshaaveet vuosien 1921–1922 kansannousussa, jonka epäonnistumista seurasi väestön joukkopako Suomeen.

Pekka Vaaran kertomus vuoden 1918 Vienasta on hyvin perusteltu – ja ehkä myös opettavainen – tarina pienen ja hajanaisen, vailla kiinteitä poliittisia rakenteita olevan kansan mahdollisuuksista rakentaa omaa tulevaisuuttaan maailman myrskyissä.

JOUNI ALAVUOTUNKI

helpottamaan punaisten tukalaksi käyvää tilannetta sisällissodan päärintamalla Etelä-Suomessa.

Suomen rajalla käytyjen sekavien taistelujen päätyttyä retkikunta perääntyi kevään tullessa Muurmannin radalle. Siellä se havaitsi menettäneensä Saksan kanssa rauhan solmineiden Venäjän bolševikkien tuen.

Nälkää näkevät, tautien vaivaamat suomalaiset punaiset olivat tuolloin pakotet-

tuja ryhtymään brittien palkkasotureiksi ”Muurmannin suomalaisessa legioonassa”.

Heidänkin tehtävänä oli vartioida rajaa saksalaisten ja valkoisten suomalaisten mahdollisen valloitusyrityksen varalta.

Wallenius joutui Pohjois-Vienassa kokemaan samat vaikeudet kuin Malm ja **Kuisma** etelämpänä. Suomalaisiin heimosotureihin epäluuloisesti suhtautuvat vienalaiset olivat nihkeitä liittymään hei-

## VIENA SATA VUOTTA SITTEN, OSA 6

# Karjalaiset karkottivat suomalaiset heimosoturit pois Vienan mailta

**E**dellisessä osassa kerroimme, miten irlantilaisen eversti **Philip J. Woodsin** ja vienalaisen kersantti **Grigori Lesojevin** johtamat karjalaiset joukot olivat heinäkuun 1918 lopulla valmiit etenemään Kemin kaupungista Vienan kyliin. Jo heinäkuun puolivälissä olivat brittien varustamat suomalaiset punaiset lähteneet liikkeelle Knäsöstä tarkoituksenaan puhdistaa pohjoisen Vienan kylät valkoisista suomalaisista.

Heinäkuun 12.–14. päivinä viettiin Uhtualla perinteistä Petrunpäivän praasniekkaa. Samalla pidettiin suuri kansalaiskokous, johon Suomen senaatti oli lähettänyt neljä valtuutettua. Myös Vuokkiniemi, Pistojärvi ja Kontokki olivat lähettäneet edustajiaan. Praasniekan päivänä Uhtualla pidettiin myös Karjalan Sivistysseuran vuosikokous ja heimojuhla.

Uhtualle oli tihkunut tietoja englantilaisten tukemien joukkojen hyökkäysuhasista ja paikalla olleet suomalaiset kantoivat suurta huolta karjalaisten liittoutumisesta englantilaisten kanssa. Tiedossa oli myös englantilaisten elintarvikeavun houkuttelevuus suoranaisesta nälänhädästä kärsivissä kylissä.

Heimojuhlan valovoimaisin esiintyjä oli korpikirjailija ja suuri Vienan ystävä **Ilmari Kianto**. Juhlapuheessaan Kianto julisti paatoksella Vienaa vapaaksi ja varoitteli englantilaisten houkutuksiin lankeamisesta. Myös senaattia edustanut tohtori **Väinö Salminen** varoitteli Englantiin turvautumisen vaaroista.

Uhtuan ja Vuokkiniemen edustajien puheissa ei viitattu Suomen ja Karjalan yhteyteen, vaikka niissä kiiteltiin suomalaisten antamasta avusta. Monet suuret Vienan kylät kuten Kostamus, Kontokki, Jyskjärvi ja Paanajärvi eivät olleet lähettäneet lainkaan edustajia.

Vuokkiniemeläinen opettaja **Nastja Lesojeff** puhui Karjalan noususta ja nais-

ten aseman parantamisesta, mutta ei viitannut sanallakaan, että kehityksen olisi tapahduttava Suomen yhteydessä. Hän arveli moniselitteisesti, että ”kaiken todennäköisyyden mukaan me nyt tuleme suurmaailman yhteyteen”.

## Muurmannin legioona valloittaa

Samana heinäkuun 14. päivänä, kun Uhtualla juhlittiin praasniekkaa, komensi kanadalainen majuri **Burton** Muurmannin suomalaisen legioonan pohjoista Vienaa valloittamaan. Punainen suomalainen legioona sai helposti haltuunsa Pohjois-Vienan kylät ja piti niitä miehittettynä ensimmäisen maailmansodan päättymiseen saakka. Taisteluskoketuksiin suomalaisten valkoisten kanssa ei juurikaan jouduttu, kun osapuolet välttelivät avointa taistelua ja jääkäriluutnantti **Walleniuksen** johtamat valkoiset pysyttelivät pääosin Suomen puolella rajaa.

Pieniä yhteenottoja sattui Oulankajoen kylissä Mäntyniemessä, Vartiolammessa ja Oulangassa. Legioonalaiset pysyttelivät englantilaisten antamien tiukkojen ohjeiden mukaisesti Venäjän puolella rajaa, vaikka osa suomalaisista legioonalaisista haaveili sotaretken johtavan sisällissodan uudelleen käynnistämiseen Pohjois-Suomessa.

Pohjois-Vienan kyläläiset eivät lämmenneet kummankaan suomalaisen sotajoukon houkutuksille. Mäntyniemessä annettiin valkoisten joukkojen ymmärtää, että suomalaisten olisi parempi pysyä omalla puolellaan. Vartiolammilla pidettiin **Iivo Ahavan** punaisen osaston vierailun jälkeen kyläkokous, josta myös lähetettiin molemmille osapuolille toivomus, että nämä pysyttelisivät poissa kylästä.

Valkoisten suomalaisten jo puoli vuotta jatkama valistustoiminta ei ollut saavuttanut mainittavaa vastakaikua. Punaisten propaganda meni hieman paremmin perille, kun sen tehostajina olivat englantilais-

ten jauhot, pisketit ja lihapurkit. Legioona perusti heinäkuussa tukikohtansa Ruvan kylään, jossa he pysyivät retken loppuun asti. Suhteiden väestöön kerrotaan muodostuneen läheisiksi ja molemmin puolin hyödyllistä vaihtokauppaa elintarvikkeilla harjoitettiin.

## Karjalan rykmentti hyökkää

Kuukausi Muurmannin legioonan liikkeelle lähdön jälkeen 15. elokuuta antoi myös eversti Woods karjalaisrykmentilleen marssikäskyn Kemijokea ylös kohden Vienan kyliä. Ensimmäiset kosketukset vastapuoleen saatiin Voijjärvellä, jossa surmattiin kaksi suomalaista tiedustelijaa. Suopassalmella onnistuttiin yllättämään vartiosto, joka surmattiin lähes viimeiseen mieheen. Taistelu Jyskjärvestä rajoittui karjalaisten ammuskeluun Kuittijärven ulapalle soutavien suomalaisten perään.

Eteneminen jatkui Luusalmelle, jossa taisteltiin verisesti 8. syyskuuta. Karjalaiset olivat selvittäneet suomalaisten asemat myötämielisten kyläläisten avulla ja pääsivät yllättämään vartiomiehet. Lyhyen tultaistelun jälkeen suomalaiset pakenivat veneille ja joutuivat jättämään karjalaisten käsiin kuusi miestä, jotka armotta surmattiin. Myös Haikolan ja Tsiksan suomalaiset vartiostot kukistettiin helposti.

Heimosoturien päälliköllä jääkärikapteeni **Kuismalla** oli joukoissaan noin 200 palveluskelpoista miestä, joita oli auttamattoman vähän lähestyvään vastapuoleen verrattuna. Uhtuan karjalaiseen suojeluskuntaan oli kesän aikana saatu värvättyä myös 200 miestä, mutta vain 30 oli valmiita taistelemaan lähestyvää englantilaiskarjalaista joukkoa vastaan. Myös tiedustelun suhteen olivat suomalaiset alakynnessä Woodsin ollessa karjalaisten avulla selvillä suomalaisten asemista ja miesvahvuuksista.

Satuaan varman tiedon, että vihollinen oli muutaman tunnin marssin päässä, antoi Kuisma 9. syyskuuta joukoilleen käskyn



# Karjalan Sivistysseuran KESÄJUHLA

Uhtualla, Petrunpäivänä, 12 ja 13 p. heinäkuuta 1918  
alkaen kello 2 i.p.

\*\*\*\*\*

Sunnuntaina saman kuun 14 p:nä kello 4 i.p. pidetään samassa kylässä  
kunnanhuoneella

## Karjalan Sivistysseuran 3:mas yleinen kokous

jossa keskustellaan m.m. Seuran suhtautumisesta nykyiseen valtiolliseen  
tilanteeseen

### OHJELMA

kummassakin tilaisuudessa runsaasti.  
Puheita, runoja, esitelmiä, urheilukil-  
pailuja, leikkejä ja **näytelmäkappa-  
leita** y.m. Puhujia ja esitelmöitsijöitä  
Helsingistä ynnä muualta Suomesta,  
sekä Vienan-Karjalasta eri seuduilta.

Kaikki seuran jäsenet ja muut Vienan- ja Aunuksen-Karjalan ystävät  
tervetulleita molempiin tilaisuuksiin.

**Karjalan Sivistysseuran Johtokunta.**

siirtyä Keski-Kuittijärven yli Enonsuuhun ja Jyväskylälahteen. Karjalan rykmentti eteni Uhtualle 11. päivänä syyskuuta. Englantilaisiin sotilaspukeihin sonnustautuneita karjalaisia laskettiin saapuneen kylään 300–400 miestä ja muutamia englantilaisia upseereja. Myös Woods siirtyi Uhtualle, josta hän raportoi tyytyväisenä kyläneuvoston noudattavan hänen määräyksiään ja luvanneen hankkia karjalaisten joukkoihin runsaasti uusia vapaaehtoisia.

#### **Vuokkiniemen ratkaisutaistelu**

Kuisma sai 16. syyskuuta tiedon, että satapäinen joukko englantilaisten johtamia karjalaisia oli havaittu Enonsuun eteläpuo-

lella Kenttijärvellä ja Alajärvellä. Kuismalla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin perääntyä Vuokkiniemeen. Karjalan rykmentti jatkoi etenemistä tavoitteenaan saartaa ja tuhota Kuisman joukot Vuokkiniemellä. Kuisma ei luopunut taistelusta, vaan odotti yhä vahvistuksia Suomesta.

Kuisma lähetti partioita läheisiin kyliin, Kenttijärvelle, Alajärvelle, Kostamukseen ja Akonlahteen, mutta niissä törmättiin vastustajan ylivoimaan ja jouduttiin perääntymään. Vakavin yhteenotto sattui Kostamuksessa, jossa karjalaiset onnistuivat piirittämään jääkäriluutnantti **Jussi Väisäsen** johtaman joukon. 15 suomalaista ammuttiin, vain neljä miestä onnistui pake-

**Uhtuan Petrunpäivän praasniekan julisteessa kutsutaan koolle myös KSS:n yleinen kokous. Tärkeimpänä kokousasiana oli vahvistaa KSS:n johtokunnan toukokuinen päätös kannattaa Itä-Karjalan liittämistä Suomeen. Juhlaa ja kokousta varjosti englantilaisten tukemien karjalaisten hyökkäysuhka Uhtuaa hallinneita suomalaisia heimosotureita vastaan.**

nemaan metsien kautta Suomen puolelle.

Vuokkiniemeen asettuneet Kuisman joukot saivat ensikosketuksen vastapuolen 19. syyskuuta. Karjalaiset olivat saaneet heille myötämieliseltä kyläläiseltä tiedon, että suomalaisilla oli kylässä vain 20 miestä muiden ollessa partiomatkoilla. Karjalaiset päättivät saman tien valloittaa Vuokkiniemen yllätyshyökkäyksellä, mutta vielä tällä kertaa suomalaiset karkottivat heidät hyvistä asemista konekiväärin ja juuri Suomesta saatujen ”miinanheittäjien” tulella. Kuisman joukkojen kaivamat juoksuhaudat ovat edelleenkin nähtävissä Vuokkiniemen harjun rinteillä.

Kuisman asema alkoi syyskuun loppupuolella olla epätoivoinen; vihollisen tiedettiin lähestyvän pohjoisesta ja etelästä, saarroitus uhkasi Vuokkiniemen ahtaalle järvikannakselle linnoittautuneita suomalaisia, vahvistusjoukkoja Suomesta ei kuulunut ja ainoa pakotie länteen oli venereitti, joka uhkasi joutua vihollisen sulkemaksi. 30. syyskuuta Kuisma päätti luopua Vuokkiniemestä ja perääntyä rajan suuntaan. Lähtöhetkeksi määrättiin seuraava aamu kello neljä.

Miesten järjestäytyessä kentälle lähtöä varten avasi vihollinen kuitenkin tulen kahdesta suunnasta. Kuisma oli saarroksissa ja vetäytymistä varten varatut veneet olivat vihollisen tulen alla. Epätoivoista taistelua kesti aamupäivän ajan kunnes ratkaisijaksi nousi Tollonjoelta karjalaisten selustaan hyökännyt vänrikki **Isopuron** osasto. Se sai hyökkääjät vetäytymään niin, että Kuisma joukkoineen pääsi pakenemaan länteen.

Aijonlahden ja Kivijärven kautta Kuisman joukot sekä heitä seuranneet muutamat kymmenet vienalaiset suojeluskuntalaiset ja pakolaiset vaelsivat valtakunnan rajan yli Hyryn kylään. Alakuloinen joukko pääsi perille 2. lokakuuta tarvottuaan kaksi vuorokautta läpi Vienan korprien. Suomalaisen Vienan vapauttajien heimosotaretki oli sillä kertaa ohi.

PEKKA VAARA



Vienan Karjalan vieraista koottu ryhmä esitti aitoja karjalankielisiä lauluja ja runoja. Katerina Kuranova säesti hanurillaan.

## VIRTARANTA-SEMINAARI

# TV-dokumentit veivät Virtarannan matkoille

Kuusamossa pidetty Tie Venaan -symposium tarjosi monipuolisen paketin elämyksiä, tietoa ja tunnetta akateemikon elämästä ja työstä

**T**ie Venaan -symposium oli tällä kertaa omistettu akateemikko Pertti Virtarannan satavuotismuistolle. Kuusamon Kansanopistolle kokoontuneet saivat kuulla monipuolisen kattauksen luentoja sekä katsella elokuvia ja Helmi Virtarannan ottamia valokuvia kaksikon tutkimusmatkoilta.

Yleisölle vahvistui kahden seminaari-

päivän aikana käsitys Virtarantojen syväs-  
tä ja laajasta kiinnostuksesta karjalaiseen kulttuuriin. Suomalainen tutkijapari teki uupumatonta, järjestelmällistä ja tavoitteellista työtä karjalaisen kansan hyväksi. Karjalan Sivistysseuran puheenjohtaja **Eeva-Kaisa Linna** sanoikin, että Pertti Virtarantaa voi pitää **Elias Lönnrotiin** ja **Samuli Paulaharjuun** verrattavana kenttätutkijana.

Virtarannat saivat ansaitsemansa muistovuoden huipennuksen upeissa puitteissa Kuusamossa. Symposiumin luennot pidettiin opiston uudistuneessa teatterisalissa ja iltajuhlaa vietettiin talon ruokasalissa kauniisti katettujen herkkupöytien äärellä.

Iltajuhlan ohjelmassa kuultiin muun muassa musiikki- ja runoesityksiä. Vienalaistaustainen **Marja-Liisa Kantola** lauloi upeasti säestäjänään **Timo Väisänen** ja Kiestingin, Sohjanankosken ja Pääjärven vieraista koottu ryhmä esiintyi **Katerina Kuranovan** hanurin säestyksellä.

Symposiumissa puhetta johtanut kuusamolainen filosofian lisensiaatti **Jouni Alavuotunki** kertoi, että ensimmäinen Tie Venaan -symposium järjestettiin tasan



**Seppo Arhippaisen ja Sisu Väänäsen Kulkijaini ta vesseli -mini-näytelmä on tuonut tänä vuonna ripauksen aitoa vienalaisuutta useisiin juhliin ja muihin tilaisuuksiin. Niin myös Kuusamossa.**



**Kuusamo-opiston ruokasalissa pidettyyn iltajuhlaan upeaa tunnelmaa toivat lauluesityksellään Marja-Liisa Kantola ja Timo Väisänen.**

20 vuotta sitten, vuonna 1998.

– Pertti Virtaranta ei koskaan osallistunut symposiumiin, mutta Kuusamossa hän poikkesi aikoinaan. Pertti Virtaranta tutustui **Marina Takaloon** Kuusamon Kenttiniemessä ja otti muun muassa valokuvia Takalosta, Alavuotunki kertoi.

Tämä muistitieto vahvistaa myös sen, että Virtarannat olivat ahkeria aikansa talennustekniikan käyttäjiä. He ikuistivat kuvaten ja nauhoittaen sellaista arvokasta kulttuuriperintöä, jonka ehkä aavistivat hiljalleen katoavan maailmasta. Heidän tavoitteenaan oli saada sitä talteen niin paljon kuin mahdollista.

Symposiumin aluksi Karjalan Sivistysseura jakoi ansioituneille asiantuntijoille Virtaranta-mitalit. Muistomitalit saivat **Marja Torikka, Jaakko Yli-Paavola, Lisa Hovinheimo, Riitta Virtasalmi ja Pekka Laaksonen**. Seuraavalla viikolla samanlainen **Nina Sailon** luoma mitali luovutettiin myös Vuokkiniemen kylälle, missä pidettiin eräänlainen jatkoseminaari. Pertti Virtaranta vieraili aikoinaan myös Vienan kylässä.

**Pertti Virtaranta** löysi karjalaisuuden soita-aikana, mutta siemen hänen tutkimus-

töilleen oli kylvetty jo aikaisemmin, kun hän aloitti opintonsa Helsingin yliopistossa vuonna 1936. Filosofian kandidaatti Jaakko Yli-Paavola kertoi alustuksessaan, että kaikki Pertti Virtarannan opettajat olivat olleet kenttätöissä Karjalassa tai jossakin päin Suomea ja pohjoisessa aina Ruijas-asta.

Yli-Paavolan mukaan Virtarannalla riitti aloitekykyä ja tahtoa, mikä auttoi häntä pääsemään sellaisiin paikkoihin, joihin ei välttämättä voinut mennä noin vain. Pertti Virtaranta ei nimittäin ollut talvisodassa eikä saanut kutsua jatkosotaankaan. Siitä huolimatta hän asteli kotipaikkakuntansa Vammalan patteristoon, mistä hänet ohjattiin Paltamoon huoltokomppanian päälliköksi.

– Virtaranta meni Karhumäkeen, mutta huoltojoukoissa oli hänen mielestään niin pitkäveteistä, että hän päätti ryhtyä keräämään murteita. Hän pyysi luvan lähteä tutkimusmatkalle, sai hevosen Kuutamolahdesta ja meni Lupalalmee lähelle Repolaa, Yli-Paavola kertoi.

Virtaranta oli Lupalalmessa arviolta kaksi viikkoa vuonna 1943. Vuonna 1993 hänen onnistui päästä vielä uudelleen Lupalalmee. Hän teki matkan yhdessä kuh-

molaisen kulttuurisäätiö Juminkeon puheenjohtajan **Markku Niemisen** kanssa.

Tuoreessa *Täyttä työtä* -muistokirjassa Nieminen kertoo Virtarannan Karjalan-matkojen ”kolmannesta vaiheesta”, joita hän teki osallistumalla 1990-luvulla Juminkeon edeltäjän, Kuhmon Kulttuurikorkeakoulun, järjestämille matkoille. Niillä matkoilla ei enää ”virallista valvojaa” ollut tutkijan töitä seuraamassa. Ensimmäinen matka suuntautui Vuokkiniemeen kesäheinäkuussa 1990.

Tuolloin Virtarannat kävivät ensimmäisen kerran Tollonjoen, Ponkalahten ja Venehjärven kylissä, joista akateemikko oli aiemmin kirjoittanut teoksiinsa muualla tekemiensä haastattelujen pohjalta. Virtarannat tapasivat myös kirjailija **Ortjo Stepanovin**, josta Nieminen piti oman alustuksensa symposiumissa.

**Jaakko Yli-Paavola** aloitti työt Pertti Virtarannan alaisena suomen kielen nauhoitearkistossa vuonna 1963. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa toiminut arkisto oli perustettu vuonna 1959.

Filosofian maisteri Marja Torikka työ-





kenteli karjalan kielen sanakirjan toimituksessa peräti 44 vuoden ajan. Hän aloitti vuoden 1966 alussa ja jäi eläkkeelle loka-kuun lopussa 2010 sanakirjan digitointityön jälkeen.

Marja Torikka muisteli matkoja Tverin Karjalaan. Ensimmäinen tehtiin vuonna 1957 ja viimeinen eli kahdeksas matka vuonna 1991. Marja Torikka oli mukana useilla Virtarantojen matkoista, minkä vuoksi Tverin Karjala on hänelle vielä nykyäänkin läheinen ja mieluisa vierailukohde.

Puolentusinaa matkaa Pertti Virtarannan kanssa karjalaisten pariin tehnyt Ylen kuvaussihteerinä työskennellyt Riitta Virtasalmi täydensi alustuksista syntyneitä mielikuvia valokuvin, joita hän on noilta matkoilta ottanut peräti noin 1 800. Virtasalmi sijaisti symposiumissa Lisa Hovinheimoa, joka oli Virtaranta-dokumenttien toimittaja YLE TV2:ssa.

– Esimerkiksi 20.8.–4.9.1984 tehty kolmas matka oli valtava elämys. Kuvasimme Kozlovan kylän hautausmaalla legendaarisen **Anna Andrejevnan** itkuvirsiä äitinsä haudalla, Virtasalmi kertoi.

– Syyskuun toisesta päivästä kymmeneen päivään vuonna 1986 kuvasimme *Röntyskää* Toksovassa, 20.–28.7.1988



**Professori Pekka Laaksonen on yksi kuudesta uudesta Virtaranta-mitalin saajista. Eeva-Kaisa Linna luovutti mitalit ja kunniakirjat myös Marja Torikalle, Lisa Hovineimolle, Riitta Virtasalmelle, Jaakko Yli-Paavolalle ja seuraavalla viikolla myös Vuokkiniemen kylälle.**

*Vepsät*-dokumenttia useilla paikkakunnilla ja 22.8.–5.9.1989 *Setukaiset*-dokumenttia, joka oli viimeinen Pertin kanssa yhteistyössä tehty. Sen jälkeen näiden kulttuuridokumenttien tekeminen loppui TV2:ssa kuin seinään. Päälliköt sanoivat, että nyt saa tuohivirsuohjelmien kuvaaminen loppua, Virtasalmi muisteli.

Kuvausryhmän dokumentti *Perinteen perässä Neuvosto-Karjalassa Aunuksen asunnoilla* valmistui vuonna 1979 ja *Vienan mailla* -dokumentti vuonna 1982, *Kaukaiset karjalaiset – tverinkarjalaiset* valmistui vuonna 1985 ja *Röntyskä* vuonna 1987.

Lisa Hovinheimolle myönnettiin vuonna 2006 tiedonjulkistamisen valtionpalkinto hänen elämäntyöstään, mutta hänen dokumenttejaan on Ylen Arenasta tai Youtube-kanavalta turha etsiskellä. Symposium-yleisö pääsi näkemään muutamia näistä ainoalaatuisista dokumenteista sekä **Pekka Holopaisen** tekemän perusteellisen haastatteluohjelman *Itse asiassa kuultuna: Akateemikko Pertti Virtaranta* (1993).

**Karjalan kielen** emeritusprofessori **Pekka Zaikov** sanoi omassa alustuksessaan, että karjalaisia onnisti, kun saivat omistaa tuollaisen tutkijan kuin Pertti Virtaranta. Akateemikko oli Zaikovin mielestä tutkija, joka nosti karjalan kielen ja karjalaisuuden aivan uudelle tasolle. Zaikov kuitenkin muistutti puheenvuorossaan, että karjalan kieli on yhä uhanalainen.

– Kotiseutuni Kiestinki jäi Virtarannalla väliin, mutta Tverin Karjalaa hän suorastaan rakasti. Sen voin kuitenkin kertoa, että kun Virtaranta kävi Paatenessa ja Sellissä, olivat joka talossa stolat katettuina. Ja jos

## VALOKUVANÄYTTELY

# Puolison mukana murrematkoilla

**Helmi Virtaranta:  
Elettiinpä ennenkin.**

Valokuvanäyttely Tie Vienaan -seminaarin yhteydessä 25.–26.8.2018, Kuusamo.

**Pertti Virtarannan** laajalle elämäntyöle omistettu symposium antoi tilaa myös hänen puolisolleen **Helmi Virtarannalle**. *Elettiinpä ennenkin* -valokuvanäyttely avasi tuokioita ja näkymiä lukuisilta yhteisiltä murteenkeruumatkoilta.

Elämäntyönsä Karjalan sanakirjan toimittajana sekä kielen ja kulttuurin tutkijana tehnyttä Helmi Virtarantaa (1919–1999) pidetään kansatieteellisen valokuvauksen mestarina.

Valokuvauksen hän aloitti 1950-luvulla tutkimusmatkoilla puolisonsa kanssa suo-



**Kuvasihteerri Riitta Virtasalmi muisteli kuvien äärellä omaa Tverin matkaansa Pertti Virtarannan mukana 1980-luvulla. Tveristä ja muilta Vienan kuvausmatkoilta ottamansa 1 800 diaa hän luovuttaa syksyn kuluessa Karjalan Sivistysseuralle.**



**Emeritusprofessori Pekka Zaikovin mielestä karjalaisia onnistui, kun saivat omistaa tuollaisen tutkijan kuin Pertti Virtaranta.**

hän ei käynyt jokaisessa talossa, niin toisissa kyseltiin vähän mustasukkaisina, että miksi hän kävi naapurissa, mutta ei meillä.

Pekka Zaikov otti kantaa karjalan kielen tulevaisuuteen kertomalla, kuinka monessa maassa on useita virallisia kieliä, kuten Norjalla bokmål ja nynorsk. Venäjän sisällä esimerkiksi Mordvassa on ersä ja mokša, Marimaalla niittymari ja vuorimari (itämari ja länsimari) sekä hanteilla peräti neljä kirjakieltä, vaikka heitä on vain 14 000.

**Helsingin yliopiston** tutkijatohtori **Eila Stepanova** kertoi itkuvirsistä ja erityisesti äitinsä **Aleksandra Stepanovan** suhteesta Pertti Virtarannan tutkimuksiin. Hän kertoi Sandra Stepanovan saaneen tietää Virtarannasta vuonna 1962 aloittaessaan työt Karjalan tiedeinstituutissa. Sandralla ei kuitenkaan haluttu Neuvostoliiton aikana antaa mahdollisuutta tavata Virtarantoja.

– Vuonna 1975 Pertti Virtaranta tuli käymään Petroskoihin. Itkuvirsitutkija **Unelma Konkka** kehotti Sandraa menemään P.V:n luo ja antamaan tälle kirjan. Kirja käsitteli Kindahan muikoiden tarinoita. Niin Sandra meni, antoi kirjan ja esittäytyi. Pertti Virtaranta oli kummisinaan, että kuka tällainen henkilö on, Eila Stepanova kertoi.

Vuonna 1991 Pertti Virtaranta kutsui Sandra Stepanovan kuukauden ajaksi Helsinkiin, missä Stepanova litteroi itkuvirsiä eli kirjoitti ääninauhalta kuulemaansa itkua tekstimuotoon. Lisäksi Sandra Stepanova ja Helmi Virtaranta suomensivat itkuvirsien sanoja yhdessä. Eila Stepanova kertoi Sandran myös tavanneen Nina Sailon, joka teki tuolloin Virtaranta-reliefiä. Lopulta Sandra sai tehtäväkseen myös kirjoittaa muistokirjoituksen Virtarannasta Petroskoin lehtiin, kun tämä kuoli vuonna 1997.

– On harmi, että P.V. ja Sandra eivät

koskaan päässeet yhdessä kenttätöihin, Eila Stepanova harmitteli.

**Seminaarin** kuulijakunta vaikutti kovin tyytyväiseltä viikonlopun Virtaranta-antiin. Kajaanilainen **Kerttu Lammassaari** nyökytteli mielissään ja teki ehdotuksen tuleville vuosille.

– Oli hirmu hyvä seminaari, sellainen tiivis tietopaketti ja Yle-filmit olivat tosi kivoja! Uutta tietoa Virtarannasta tuli jonkin verran, vaikka paljon tiesinkin jo. Kirjailija **Ilmari Kianto** olisi myös kiinnostava henkilö tällaisen symposiumin aiheeksi. Häneltä on tullut paljon Viena-kirjoja, hänestä on väiteltä tohtoriksi ja tulossa on **Panu Rajalan** kirja Kiannosta. Eikö siinä ole jo monta syytä, hän esitti.

Samoin kajaanilainen **Eija Heikkinen** oli tyytyväinen saamaansa infoon Virtarantojen henkilöhistoriasta ja elämäntyöstä.

– Tuli mieleen ajatus, että karjalan kieltä täytyy pitää edelleen yllä. Kuten symposiumissa sanottiin: koko kansa katoaa, jos kieli katoaa. Laukkukauppiassukujen jälkeläisenä haluaisin kuulla jatkossa laukkukauppiaiden kulkureiteistä, missä he kulkivat ja tekivät kauppojaan aikoinaan, hän mietiskeli.

AILA-LIISA LAURILA  
Teksti ja kuvat

men ja karjalan kieltä puhuvien kansojen ja kansanosien asuinsijoille. Kuvat ovat tulleet tutuiksi Pertti Virtarannan julkaisuista.

Nuo kuvat puhuttelevat myös retrospektiivisessä muistonäyttelyssä: mummo ja kontti Tverissä, pienten lasten haudat Kuivajärven kalmosaareissa, torppa Östermarkissa, lippoajat Kukkolankoskella tai elämänmenoa Satakunnassa ja Hämeessä.

**Noin 60 näyttelykuvaa** Helmi Virtaranta ehti ennen sairastumistaan valita pääosin itse. Osasta vastaa hänen toivomuksestaan valokuvaaja **Pentti Sammallahti**.

Juminkeko-säätiön kokoama retrospektiivinen muistonäyttely oli ensimmäisen kerran esillä Kuhmossa syksyllä 2000. Toeuttamista ovat tukeneet valtion valokuvataidetoimikunta, Oulun läänin taidetoimikunta ja valokuvaaja Pentti Sammallahti.

– Helmi Virtaranta on saanut valokuvistaan tunnustusta, mutta monesti hän myös jäi miehensä varjoon, **Sirpa Nieminen** ja **Markku Nieminen** pohtivat Juminkeon kokoaman ja tuottaman näyttelyn äärellä.

ELLA KARTTIMO



**Karjalan Sivistysseura teetti Pertti ja Helmi Virtaranta -mitalin taiteilija Nina Sailolla. Pronssimitaleita valmistettiin yhteensä 300 kappaletta vuonna 1991. Karjalan kielen sanakirjan toimitus sai sellaisen sanakirjan 4. osan valmistujaisjuhlassa 18.10.1993. Kuva: Finna**

# Ihmeitä Venehjärven kylässä

**O**sa Kuusamon Tie Vianaan-symposiumiin osallistuneista esitelmöitsijöistä suuntasi Kuusamosta matkansa Karjalan tasavaltaan Vuokkiniemeen. Siellä oli määrä tarjota paikalliselle kylätalolle seminaariin kokoontuvalle yleisölle tietoa akateemikko **Pertti Virtarannasta** ja hänen tutkimuksistaan Vienan Karjalassa.

Vuokkiniemi on paikkakuntana varmasti mitä sopivin tällaiselle tapahtumalle. Tässä suomalais-ugrilaiseksi perinneyläksikin nimetyssä kylässä elää edelleen voimallisena karjalan kieli, jota 400 asukasta käsittävän kylän vanhempi väki vielä puhuu yleisesti.

Monet Vuokkiniemen karjalaiset puhuvat lisäksi suomea, niin myös Kuusamosta saapuneen joukon kotiinsa majoittanut leskirouva **Olga Remsu**.

Olga asuu yksin talossaan. Hänen täysi-ikäiset ja avioituneet lapsensa ovat läheneet pois kotoa. Osa heistä asuu nykyisin Karjalan tasavallan kotikylää suuremmissa asutuskeskuksissa toimien akateemisissa ammateissa. Yksi pojista kuitenkin on jäänyt Vuokkiniemeen ja toimii sähköasen-

tajana. Toinen on muuttanut vienankarjalaisen vaimonsa kanssa Kajaaniin, missä hän tekee hitsaajan töitä.

Eläkkeellä oleva Olga on tehnyt elämäntyönsä lähellä kotiaan sijaitsevan Vuokkiniemen kyläkaupan hoitajana. Monen muun vuokkiniemeläisen tavoin hän saa lisäansioita matkailijoiden majoittamisesta viihtyisässä kodissaan. Hän kertoo, että tänä kesänä matkailijoita on ollut aikaisempaa vähemmän arvellen pohjoisessa vallinneen lämpimän kesän houkutelleen matkailijoita pysymään omilla kotiseuduillaan.

Vierailleen Olga tarjoaa kotiaamiaisena teetä, kahvia ja hyvin haudutettua puuroa, lätyjä kotitekoisen vattuhillon kanssa ja paljon muuta, sopivasti tarjontaa vaihdellen eri aamuina. Päivällisenä on oman pojan pyytämää Ylä-Kuittijärven muikkua, perunat ja vihannekset ovat peräisin talon edustalla sijaitsevalta parin aarin hyvin hoidetulta viljelykseltä.

**Olga Remsu** on mukana myös Vuokkiniemen naiskuoro Katajassa, joka toivotti seminaariin saapuneen yleisön tervetulleeksi tilaisuuteen kalevalaisella vieraan terveh-

dyksellä. Kuorossa laulaa myös kylätalon johtaja **Julia Filippova**, jonka kutsua on kuullut viitisenkymmentä vierasta, suurin osa vuokkiniemeläisiä. Kymmenkunta osallistujaa on saapunut bussilla muuttaman peninkulman päässä sijaitsevalta Uhtualta, kelvottomien kulkuyhteyksien takaa, ja suunnilleen saman verran Kostamuksesta, samoin linja-autolla.

Karjalan Sivistysseuran puheenjohtajan **Eeva-Kaisa Linnan** avaama seminaari selvästikin kiinnosti kuulijoita. Hievahtamatta kuunneltiin Virtarannan alaisuudessa karjalan kielen sanakirjaa toimittaneen **Marja Torikan** puhetta, samoin SKS:n kansanrunousarkiston johtajana pitkän päivätyön tehneen professori **Pekka Laaksosen** esitystä, missä erityishuomio kohdistui suomalaisten tutkijoiden Vuokkiniemessä talentamaan perinnearteistoon.

Jännittynyt odotus huipentui, kun ryhdyttiin seuraamaan Uhtualla 1980-luvulla kuvattua dokumenttielokuvaa. **Lisa Hovineimon** ohjaaman filmin pääosassa esiintyi kansanperinnettä nauhoittava Pertti Virtaranta, joka rauhallisesti keskustelemalla, mutta myös taitavasti suostutellen



Virtaranta-seminaariin kokoontunutta yleisöä Vuokkiniemen kylätalolla.

# ja Vuokkiniemessä

sai kylän akat ja ukot aidosti avautumaan yleisölle arkisesta elämästään, lisäksi myös lausumaan suuria syntysanoja monista ihmisen elämää ylläpitävistä perusasioista.

Yhtä tärkeässä osassa filmissä oli kuitenkin koko kylä, lapset ja aikuiset, koirat ja hevoset. – Tällaisia me karjalaiset olemme, kuulin takanani istuneen naisen kuis-kaavan vierustoverilleen filmin päätyttyä.

Mieleenpainuvan osan Vuokkiniemen seminaaria muodosti Karjalan Sivistysseuran ansiomerkin luovutus **Santeri Lesoselle**. Vaimonsa **Ninan** kanssa hän asuu Venehjärven kylässä, omalla synnyinseudullaan. Neuvostoaikana hänet pakotettiin muuttamaan pois ”perspektiivittömäksi” arvioidusta kotikylästä, joka pääsi vuosien varrella pahasti rappeutumaan.

Neuvostovallan romahdettua hän palasi sinne takaisin ja ryhtyi kunnostamaan kylää johtoajatuksenaan aidon vienalaisen perinteen tunnetuksi tekeminen matkailijoille. Kolmen vuosikymmenen ajan hän on sitkeästi tehnyt tätä työtä, joka sittemmin on muodostunut esimerkilliseksi monumentiksi koko vienalaisen kulttuurin elvyttämisessä.

Havaintojen mukaan Santeri Lesonen oli ainoa vienalainen mies koko seminaarissa. Kylän raiteillakaan miehiä ei liiemmin esiintynyt, lukuun ottamatta tyhjilleen jääneen kyläneuvoston talon rappusille iltapäivän tunneiksi ankkuroitunutta porukkaa.

**Ansiomerkillä** palkittu Santeri on toista maata. Sen pääsivät suomalaiset vieraat todistamaan vieraillessaan hänen kotonaan Venehjärvellä. Kolmen peninkulman automatka pitkin piinallisesti hakkaavaa tietä palkittiin. Nelikiloinen oman järven hauki kalapulliksi leivottuna perunamuusin kanssa oli tarjolla päivälliseksi, lisukkeina oman maan vihanneksia sekä Santerin juttuja vienalaisuudesta ja omasta arkielämästään.

Vieraat pääsivät tutustumaan myös Hökkälän taloon, parisataa vuotta vanhaan hirsirakennukseen, jossa useimmat Vienassa vierailleet suomalaiset kansanperinteen tallentajat ovat käyneet. Hökkälän, samoin kuin oman kotitalonsa, Santeri on kunnostanut sisustusta myöten vanhoja perinteitä vaalien.

Kylässä on toinenkin Lesosen talo, jossa muualla vakituisesti asuvat Santerin veljet käyvät kalastelemassa loma-aikoinaan.

Illan hämärtyessä Venehjärven ihmettä todistamaan saapuneille vieraille tutuksi tuli myös kylän tsasouna. Hirsirakennuksen salvoivat 1990-luvulla Venehjärvellä vierailleet suomalaiset opiskelijaryhmät. Kyläpäällikkö Santeri on saanut papilta oikeuden pitää siellä jopa jumalanpalveluksia.

Santeri on elvyttänyt myös vanhan pokkojuhlan, jollaisesta on säilynyt **I. K. Inhan** ottama valokuva vuodelta 1894. Juhla Venehjärvellä järjestetään vuosittain elokuussa. Pyhätön porraslankkuun hakattuun koloon vuodatetaan uhripässin veri. Pässin lihan juhlaväki nauttii keittona.

Santerin suomalaiset vieraat käyvät sisälle pimeään pyhättöön, sytyttävät tuohukset ja lähettävät hiljaisen rukouksen kaikille tämän maailman jumalille yhteisenä toivomuksena Vienan kansan ja sen kulttuurin säilyminen.

JOUNI ALAVUOTUNKI  
teksti ja kuvat



*Suomalaisten vieraiden sytyttämä tuohus palaa Venehjärven Pyhälle Miiikkulalle pyhitetyssä tsasounassa.*



*Anni-tyttö asettui kuvaan mummolan portailla Venehjärvellä mummonsansa Ninan ja ukkinsa Santeri Lesosen kanssa.*

# Kansanopistokurssi koulutti vienalaisia vuonna 1908

**V**uonna 1907 Venäjän viranomaiset olivat lakkauttaneet Vienan Karjalassa alkaneen koulutus- ja sivistystoiminnan. Siitä ei lannistuttu vaan keksittiin muuta. Päätettiin järjestää koulutusta vienalaisille Suomen puolella, Kuusamossa.

Oulussa ilmestynyt sanomalehti *Kaleva* aloitti 7. huhtikuuta vuonna 1908 pienen uutisensa seuraavasti:

”Herttainen oli huhtikuun 1 p:vän aamu. Erinomaisen kaunis ilmakin suosi tätä päivää, joka koituu harvinaistakin harvinaisemmaksi merkkipäiväksi Kuusamolle ja vieläpä Raja-Karjalallekin, sillä tänä päivänä avattiin kansanopisto tänne Lapin kynnykselle.”

Tarkkaan ottaen kysymys ei ollut varsinaisesta kansanopistosta vaan pari kuukautta kestävästä kurssista, joka oli laatuun ensimmäinen Kuusamon kaukaisessa erämaapitäjässä. Suuri osa oppilaista kurssille tuli rajantakaisesta Vienan Karjalasta.

Vahvimpana taustavoimana kurssin järjestämisessä oli Vienan Karjalaisten Liitto, eritoten Uhtualta lähtöisin oleva vienan-karjalainen kauppias **Paavo Ahava**, joka kymmenkunta vuotta oli pitänyt Kuusamossa kauppaliikettä ja asunut siellä perheineen.

Ajatuksen vienalaisille suunnatun kansanopistokurssin järjestämisestä Suomessa Vienan Karjalaisten Liitto oli ottanut ensimmäisen kerran esille lokakuussa 1907. Venäjän viranomaiset olivat vähän aikaisemmin lakkauttaneet liiton aloittaman koulutus- ja sivistystoiminnan Vienan Karjalassa. Liiton puuhamiehet eivät kuitenkaan tästä lannistuneet, vaan päättivät järjestää vienalaiselle nuorisolle koulutusta Suomessa, missä hanke oli helpommin toteutettavissa.

Yhteistyökumppanikseen Vienan Karjalaisten Liitto hankki Helsingin yliopiston Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan. Osakunnan kansanvalistustoimikunta teki asiasta kokouksessaan maaliskuussa 1908 myönteisen päätöksen ja hyväksyi Ahavan laatiman opetussuunnitelman lisäten ohjelmaan kuitenkin vielä terveysoppia.

Toimikunta päätti rahoittaa kurssia niin, että se olisi kaikille ilmainen ja vienalaiset saisivat lisäksi myös koulutarvikkeensa ilmaiseksi sekä erillisen avustuksen ruokailuihin ja matkoihin. Kuusamossakin kurssin järjestämiseen suhtauduttiin myönteisesti. Varsinkin kirkkoherra **Antti Valtavaara** edisti vaikutusvallallaan asiaa.

Johtajaksi kurssille Pohjois-Pohjalainen Osakunta valitsi Laukaalta lähtöisin olevan 29-vuotiaan filosofian kandidaatin **Kaarlo Sovijärven**. Hän oli juuri suorittanut yliopistollisen loppututkinnon pääaineinaan filosofia ja taidehistoria. Lisäksi hän oli ollut mukana Ylioppilaskunnan laulajissa ja tehnyt taideopintoihinsa ja musiikkiharrastukseensa liittyen useita ulkomaanmatkoja. Hän oli vierailut myös Tanskassa, tutustunut siellä grundtvigiläiseen kansanopistoon ja päättänyt antautua tälle alalle.

Maatalousaineiden opettajaksi valittiin maa- ja metsätaloustieteiden ylioppilas **Matti Pöyhönen Haapavedeltä**, missä hänen isänsä toimi kirkkoherrana. Kasvitarhaharrastuksestaan laajalti tunnetuksi tullut äiti oli perustamansa emäntäkoulun johtajatar.

Pohjois-Pohjalainen Osakunta kiinnitti vielä viime vaiheessa ennen kurssin aloittamista huomiota käsityöopetukseen ja asetti suuria toiveita varsinkin tuohitöihin. Käsityölle varattiin oppilasta kohti kuusi tuntia viikossa.

Tyttöjen käsityöopettajiksi valittiin kuusamolaiset neidit **Aliina Korhonen** ja **Saima Raistakka** sekä ruustinna **Aura Valtavaara** ja nimismiehen rouva **Siiiri Viljakkala**. Poikien käsityöopettajaksi valittiin kuusamolainen puuseppä **Kalle Koskenkorva**.

Vienalaisten opettajaksi tuli uhtualainen **Vaseli Vaara** vastuualueenaan erityisesti lukutaidon alkeisopetus. Vaara oli toiminut vastaavassa tehtävässä kotipuolellaan edellisenä vuonna Vienan Karjalaisten Liiton järjestämässä koulutuksessa, jonka Venäjän viranomaiset olivat kieltäneet.

**Vienalaiset oppilaat** saapuivat Kuusamoon jo muutamia päiviä ennen kurssin alka-



mista hyvien hankikelien aikana hiihtäen ja hevosilla Lämsänkylän suunnasta, mitä kautta Kuusamosta kuljettiin Uhtualle ja muihin Karjalan kyliin.

Opettajansa Vaaran johdolla vienalaiset oppilaat pitivät ennen kurssin alkamista kokouksen, missä suunniteltiin ruokailun ja muiden käytännön asioiden järjestämistä. Kirjurina kokouksessa toimi **Fedor Pällijeff**. Erityisesti pohdittiin sitä, ”miten säästävämmin käyttää myönnettyjä stipendivaroja”, Vienan Karjalaisten Liitolta saatavaa 500 markan ja Sovijärven mukana saapuvaa Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan 1 000 markan apurahaa.

Kokouksessa päätettiin oman ruokalan perustamisesta ja valittiin ruokalasta vastaava toimikunta oppilaiden keskuudesta, samoin erillinen toimikunta majoitusasioita hoitamaan. Rahavarojen hoitaminen



KUVAT: KUUSAMO-OPISTON KOKOELMA



*Vienalaiset oppilaat saapuvat Kuusamoon. Taka-alalla Kuusamon kirkko ja pappila.*

*Kaarlo Sovijärvi luokkansa kanssa. Seinällä J. V. Snellmanin kuva havuköynnöksellä ympäröitynä. Enemmistö vienalaisista oppilaista oli 14-15 vuoden ikäisiä, useimmat tyttöjä.*





uskottiin kurssin johtajan Kaarlo Sovijärven tehtäväksi.

Muonitus kursseilla oli ilmeisesti hyvin järjestetty, sillä säilyneen punnitustieteen mukaan vienalaisten oppilaiden painonousi kahden Kuusamossa vietetyn kuukauden aikana parisen kiloa.

Sovijärvi saapui yhdessä **Matti Pöyhösen** kanssa Kuusamoon. Kolme päivää kestäneen talvisen matkansa Oulusta Kuusamoon ja saapumisensa perille hän kirjasi ylös mieluisana muistona:

”Kun sitten vihdoinkin huurteisina ylös pitkästä reslastamme nousimme Paavo Ahavan, lämminsydämisemmän Karjalan miehen pihalla Kuusamon kirkonkylässä, oli pimeä ilta (...) Lämmin sauna pyyhki matkan väsymykset pois. Ilta kului rattoisassa keskustelussa huomenna alkavista kursseista.”

Miehet asettuivat aluksi asumaan **Eemil Korhosen** ylläpitämään kestikievariin. Vakituiseen asunnon he saivat kurssilla tyttöjen käsityön opettajana toimivan Aliina Korhosen omistamasta talosta.

Kurssin avajaiset pidettiin Kuusamon kirkonkylän kansakoulun vieressä sijaitsevalla käräjätalolla, minne oppilaita oli saapunut kaikkiaan 69 henkeä, heistä 38 vienalaisia. Enemmistö vienalaisista oli 14–15 vuoden ikäisiä, useimmat tyttöjä, mutta joukossa oli muutamia yli kahdenkymmenen ikäisiäkin oppilaita.

Sovijärvi oli hieman huolissaan tutustuttuaan ensimmäistä kertaa oppilaisiinsa, sillä monet heistä eivät osanneet lainkaan lukea ja myös laskutaito oli peräti vähäinen. Pöyhönen oli sitä vastoin valoisalla

mielellä. ”Kyllä luulen, että tästä tulee ihmisestä hauska ja innostava koulu”, hän arveli. ”Varsinkin nämä Vienan karjalaiset tuntuvat opinhaluisilta ja ovat sitten niin avomielisiä ja vilkkaita että on oikein hauska olla heidän parissaan.”

Vienalaisten oppilaiden ilmeisen opinhalun huomioi myös oululaisen *Kalevan* toimittaja, joka raportoi alkavasta kurssista seuraavasti:

”Tämä luullakseni elävästi todistaa epäämätöntä tiedonjanoa kansan keskuudessa ja etenkin karjalaisten halua saada edes jossain määrin nauttia tiedon ja valon kipeniä todistaa se, kun heitä pitkään ja vaivaloisten matkain takia noin runsaasti on saapunut oppilaita Kuusamon kansanopistoon.”

**Päivittäisten oppituntien** ohella kurssin aikana järjestettiin useita ohjelmallisia iltamia, joissa esitettiin näytelmiä ja pidettiin esitelmää muun muassa uuden aikaisen luonnontieteen saavutuksista.

Myös vappua juhlittiin näyttävästi, mistä *Kaleva* valisti lukijoitaan seuraavasti:

”Kävelyretken toimeenpani Kuusamon kansanopistolaiset vapunpäivänä. Kolkosta ilmasta huolimatta kokoontuivat opettajat ja oppilaat sekä nuorisoseuralaisiakin käräjätalon pihalle klo 7 a.p. Laulun laulettuaan läksi matkue astelemaan n. 3 km päässä sijaitsevaan Junttilan taloon. Tuntikausia mäkeä laskettua laulettiin *Maamme* ja palattiin takaisin. Klo 12 päivällä kokoonnuttiin jälleen käräjätalolle, jossa leikittiin ja laulettiin ja pistivät Karjalan nuorukaiset piiriksiin.”

Näyttävästi juhlittiin myös Snellmanin-

päivää, jonka kunniaksi Sovijärvi piti pitkän esitelmän suurmiehen elämästä ja Pöyhönen sukunimien suomentamisesta.

Kurssin aikana järjestetyistä juhlista kaikkein mieleenpainuvimmaksi kuitenkin muodostui vienalaisten oppilaiden ja Kuusamossa vakituisesti asuvien karjalaisten yhdessä järjestämä juhla työväentalolla. Siinä kuultiin gramofonin soittoa ja Paavo Ahavan kansakouluikäisen **Iivo**-pojan esittämää runonlausuntaa.

Sokerina pohjalla oli vielä vienalaisten oppilaiden esitys karjalaisista hämmenöistä. Se ”teki yleisöön, jota oli kertynyt huoneen täysi, kerrassaan hämmästyttävän vaikutuksen, todistaneen sekin, että seuraavana ja vielä seuraavana päivänä kuuli vaan aina juteltavan tuosta ihmeellisestä illatsusta”, kertoi Kaleva tilaisuudesta.

**Kurssi herätti Kuusamossa** suurta innostusta ja viritti myös ajatuksen vakinaisen kansanopiston perustamisesta paikkakunnalle. Käräjähuoneelle kutsuttiin tätä varten helatorstaiksi 28. toukokuuta koolle kansalaiskokous.

Maakauppias **Sihveri Herman Ervasti** avasi kokouksen, jonka puheenjohtajaksi valittiin kirkkoherra Antti Valtavaara. Kokous päätti perustaa kannatusyhdistyksen viemään eteenpäin kansanopistoasiaa ja keräsi keskuudestaan yhdistykselle 1 350 markan alkupääoman.

Kurssin päättöjuhla pidettiin 2. kesäkuuta juhlallisen, mutta eron tuottaman kaihoisan mielialan vallitessa. Oppilaat järjestivät vielä hauskat illatsut, jotka piirileikkein kestivät myöhään yöhön saakka.

Vaikka Kuusamossa yleisesti esiintyikin pelkoja siitä, että vakituinen kansanopisto vierottaa nuorison työstä, kurssin aikana oli yleinen mielipide kehittynyt kansanopistoajatukseksi myönteiseksi.

Vakituinen kansanopisto Kuusamossa aloitti toimintansa jo syksyllä 1909 Itä-Pohjanmaan Kansanopiston nimellä. Opiston ensimmäiseksi johtajaksi valittiin Kaarlo Sovijärvi ja maatalousaineiden opettajaksi Matti Pöyhönen. Ensimmäisinä vuosina opiston oppilaisissa oli runsaasti vienalaista nuorisoa ensimmäisen maailmansodan syttymiseen saakka.

Opisto sai uudestaan toimia vienalaisten opinahjona 1921 jälkeen, kun rajantakaisia pakolaisia saapui Kuusamoon. Kaikkiaan lähes sata Vienan pakolaista kävi 1920-luvun alkupuolella opiston vuosikurssin ja sai valmiuksia tulla toimeen uudessa kotimaassaan.



**Vienalaiset oppilaat esittämässä karjalaisia kihlajais- ja hämmenöjä Kuusamon työväentalolla.**



Ryhmäkuvaan ovat asettuneet "Laitasalmen pojat", joista toistaiseksi on tiedossa vain oikean laidan veljesten nimet. He ovat Yrjö Arhippainen eturivissä ja Olli Arhippainen takarivissä. Tietääkö joku, keitä mahtavat muut olla?

## Arhippaiset ja Loshkinit tutkivat yhteisiä juuriaan

**R**aaseporiksi muuttuneessa Tammissaareissa asuva **Kirsti Forsbom** ei tiedä varmuudella, kuka hänen isoisänsä on. Hän on saanut selville, että mies olisi ollut nimeltään Loshkin, jonka vanhemmat olivat Arhippainen ja Loshkin. Hän uskoo, että viimeiset arvoitukset saattavat ratketa piankin ja hänelle kirkastuu tarkka tieto taustastaan.

Kirsti Forsbom kertoi juuristaan Tampereella syyskuun alussa pidetyssä Loshkinien ja Arhippaisten yhteisessä sukutapaamisessa. Hänen parisen vuotta jatkunut harrastuksensa sukujuurten selvittämiseksi on ollut yksi merkittävä sysäys Loshkinien ja Arhippaisten yhteisille kokoontumisille.

Tampereen tapaaminen ei ollut vanhempiensa pohjoisvienalaisia geenejä kantavien jälkipolvien ensimmäinen kohtaaminen. Jo marraskuussa 2013 nämä suvut kokoonoutuivat Helsingin Katajanokalle Kiestingin Kiisjoelta ja Vaarakylästä lähtöisin olevien perheiden kokoukseen. Nyt yhä useampi

on herännyt selvittämään sukujuuriaan.

Arhippaisilla ja Loshkineilla on erittäin hyvä syy yhteiseen toimintaan, sillä aikoinaan Vienan Karjalassa suvuilla oli tapana hakea puolisoitaan naapurikylistä. Arhippaiset olivat alun perin Vaarakylästä ja Loshkinit Kiisjoelta, mutta perheet sekoittuivat aika nopeasti yhteen.

Osalla Arhippaisten-Loshkinien sukuun kuuluvista on juuria myös Ahvenlahdes- ja Laitasalmessa ja muissa lähikylistä. Suomeen he saapuivat useassa vaiheessa 1800-luvun lopulta alkaen. Ensimmäisinä matkasivat kauppiat. Erään tiedon mukaan 1910-luvulla tulleista useimmat jäivät Pohjois-Suomeen, Oulun seudulle ja Koillismaalle. Suuri pakolaisaalto vyöryi 1920-luvun alussa, Vienan kansannousun jälkeen.

Esimerkiksi Karjalan Sivistysseuran Sampo-tietokannasta löytyvän Oulussa kirjattun, muualle Suomeen muuttoa anovien pakolaisten pitkässä luettelossa vuodelta

1922 on kymmeniä kiestinkiläisiin Arhippaisten ja Loshkinien perheisiin kuuluvien nimiä pienistä vauvoista yli 60-vuotiaisiin aikuisiin asti.

**Loshkinit saattavat** sitä paitsi olla kauan sitten Suomesta Vianaan muuttaneita. Niin ikään Sampo-tietokannasta löytyvän, sukututkija **Sami Kallion** laatiman Loshkinien sukutaulun mukaan vuosina 1605–1675 elänyt **Nikita Loshkin** oli Kiisjoen ensimmäisiä asukkaita. Perimätiedon mukaan suku oli alkuaan nimeltään Lusikkainen. Tosin tutkijat **Denis Kuzmin** ja **Matti Pöllä** arvelevat omissa tutkimuksissaan, että Nikita saattoi olla saamelaista syntyperää.

Sampo-tietokantaan tallennettujen aineistojen mukaan Loshkinien asuttaman Kiisjoen ensimmäisiä kiinteitä asumuksia olivat Taraskola, Jugarala, Karppala, Ulas-siela, Arhippala ja mahdollisesti Loskala





Tältä näytti Arhippainen-Loshkinen sukukunta Länsilinjat Oy:n tiloissa Tampereella pidetyn kokouksen aikaan tänä syksynä. Suomen väestörekisteritietojen mukaan esimerkiksi Arhippaisia on noin 80. Sukuun kuuluvilla on tietenkin useita erilaisia sukunimiä.



tai Riikola. Varmaa faktaa on, että Kiisjoen kylän miehet kulkivat laukunkannossa Suomessa, missä heidän pääalueikseen vakiintuivat Uudenmaan länsiosat, Turun ja Porin seudun rannikot ja saaristo aina Ahvenanmaata myöten.

– Tutkija **Pekka Nevalainen** on kertonut, että Kiestingin miehet joutuivat matkamaan etelään asti, koska pohjoisemmat myyntialueet oli jo jaettu muille, toisena tapaamisen kokoonkutsujana toiminut **Heli Iso-Markku** kertoi.

Pekka Nevalaisen kirjassa *Kulkukaupiaista kauppaneuvoksiin* (SKS 2016) mainitaan, että Uhtuan ja Vuokkiniemen laukkurit ottivat pohjoisvienalaisten nenän edestä tuottoisimmat ja helppopääsyisimmät kauppa-alueet Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen saakka.

*Karjalan Heimo* -lehdessä on julkaistu numerossa 9–10/1997 luettelomainen juttu kiestinkiläisistä kauppamiehistä ja sen mukaan näin tosiaan on. Pohjois-Vienan miehet liikkui laukukaupoilla pääasiassa Etelä- ja Lounais-Suomessa sekä perustivat myöhemmin kiinteitä kauppaliikkeitä noille alueille.

**Syksyn sukutapaamiseen** oli ilmoittautunut kolmisenkymmentä henkilöä, mutta lo-

## Arhippaiset ja Loshkinit

- ▶ Loshkineista on Suomessa käytetty myös muotoja Loskin ja Loschkin ja alkuaan suku saattoi olla jopa Lusikkainen.
- ▶ Arhippainen on suomennettu sukunimestä Arhipoff.
- ▶ Sami Kallion sukututkimus löytyy osoitteesta [www.karjalansivistysseura.fi/sampo/fi/content/loshkinin-sukututkimus](http://www.karjalansivistysseura.fi/sampo/fi/content/loshkinin-sukututkimus).
- ▶ Kiestinkiläisistä kauppamiehistä kertova Karjalan Heimon juttu löytyy osoitteesta [www.karjalansivistysseura.fi/sampo/fi/artikkelit/kiestinkiläisiä-kauppamiehiä](http://www.karjalansivistysseura.fi/sampo/fi/artikkelit/kiestinkiläisiä-kauppamiehiä).
- ▶ Vaarakylän asukkaista voi lukea jutusta [www.karjalansivistysseura.fi/sampo/fi/content/vaarakylän-kyläkarta](http://www.karjalansivistysseura.fi/sampo/fi/content/vaarakylän-kyläkarta).
- ▶ Kiisjoen asukkaista voi lukea jutusta [www.karjalansivistysseura.fi/sampo/sites/default/files/kh-artikkelit/KH1990\\_01-02\\_441.pdf](http://www.karjalansivistysseura.fi/sampo/sites/default/files/kh-artikkelit/KH1990_01-02_441.pdf).
- ▶ Arhippainen-Loshkinen sukutapaaminen oli 8.9.2018 Tampereella.

pulta Tampereen Sarankulmaan saapui jopa enemmän väkeä. Kaikki mahtuivat kuitenkin sisään kokouspaikkaan, joka oli tamperelaisen kuljetusliike Länsilinjojen toimitila – eikä joukon sentään tarvinnut siirtyä bussihallin puolelle.

Isäntänä toimi **Jorma Penttilä**, joka johti Länsilinjat Oy:tä vuosina 1996–2008. Nykyisin firman toimitusjohtajana on hänen tyttärensä **Terhi Penttilä**. Länsilinjat perustettiin vuonna 1939.

Perustamiskokoukseen osallistui uuden yrityksen osaomistajaksi tullut **Yrjö Penttilä**, joka oli aloittanut liikennöinnin 1920-luvulla Tampereen Koivistonkylässä. Hänestä tuli yrityksen pitkäaikainen johtaja ja kehittäjä. Sarankulman toimitiloihin investoitiin vuonna 1984.

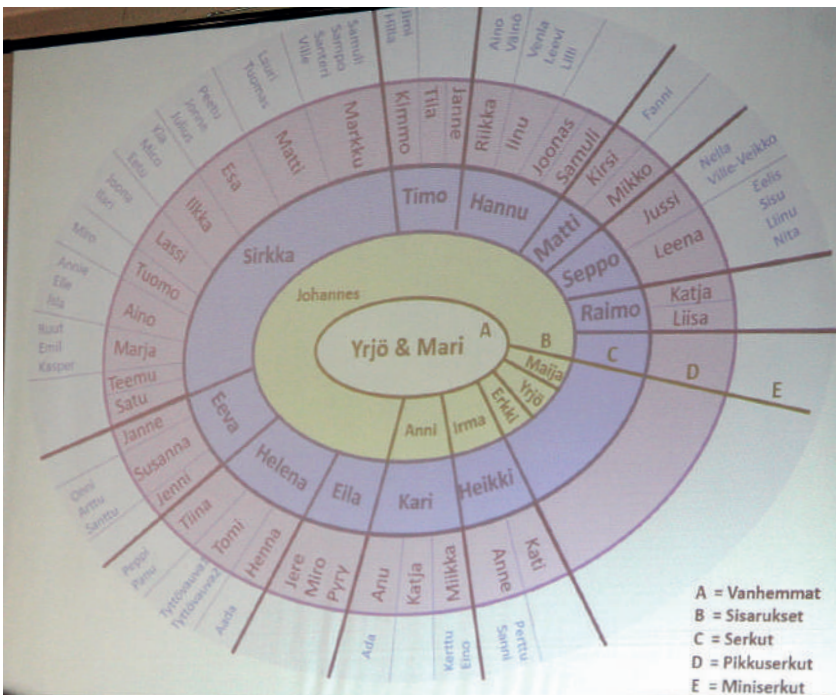
Yrjö Penttilän vaimo **Senja** (Xenia) oli Loshkineja, joka saapui Tampereelle vuonna 1936. Hänet pestattiin töihin herrain vaatehtimoon, koska hän oli kielitaitoinen ja osasi ruotsia, jota pukuliikkeen asiakaspalvelussa tarvittiin siihen aikaan.

Jorma Penttilä on Heli Iso-Markun pikuserkku. Penttilä on tullut esille myös sukututkija Kirsti Forsbomin tekemissä dna-tutkimuksissa, samoin kuin esimerkiksi monille tuttu **Olli Karinoja**, joka ei päässyt paikalle tällä kertaa.

Karinoja on Heli Iso-Markun isoäidin veljenpoika.



Missä ja milloin tämä vanha ryhmäkuva on otettu? Heli Iso-Markku löysi sen siivotessaan omia sukuaineistojaan.



Leena Arhippainen on laatinut tällaisen sukukartan Yrjö ja Mari Arhippaisen jälkeläisistä.

Karinojan vanhemmat olivat lähtöisin Kiisjoelta ja tulivat Suomeen 1800–1900-lukujen taitteessa. He asettuivat Uudellemaalle Nummen pitäjän Oinolan kylään, missä heillä oli kauppaliike.

**Kirsti Forsbom** kertoi tekemässään dna-testissä löytäneensä kaikkiaan 113 isänisän linjaan kuuluvaa sukulaisosumaa. Siihen joukkoon kuuluu muun muassa Kangasalla asuva **Tapio Jaakkonen**, joka

osallistui sukutapaamiseen yhdessä veljensä **Sepon** kanssa. Molemmat Jaakkokset ovat syntyneet Tampereella.

– Emme tiedä, millä tavalla kuulumme Loshkinien sukuun, mutta ehkä se vielä selviää, Jaakkokset sanoivat.

Yhdeksi Forsbomin geenitestin osuiseksi tuli lohjalainen **Tuula Fagerholm**, joka kertoi isänisänsä olleen Leontjeffeja. Isänäiti oli Loshkineja ja isoäidinäiti nimeltään **Moarie Arhippainen**. Suku saapui Lohjan seudulle vuonna 1920. Lohjan ohella suvun eteläisiä asuinpaikkoja ovat olleet Karjaan ja Kirkkonummen seutu.

**Yhtenä päivänä** ohjelmanumerona oli **Leena Arhippaisen** toimittaman tuoreen sukukirjan *Synnyinmaani Suomi – Sydänmaani Vienan Karjala* esittely. Se kertoo hänen isoisästään **Johannes Arhippainen**. Johanneksen äiti oli **Maria Riikonen** Kiestingin Ahvenlahdesta ja isä **Yrjö Arhippainen** Oulangan Laitasalmesta.

Esillä oli muun muassa kuva, jossa poseeraavat veljekset Yrjö ja hänen veljensä **Olli Arhippainen**, mutta muista kuvan henkilöistä ei ole tietoa. Myös Heli Iso-Markulla oli mukanaan valokuva, josta hän haluaisi tietää, missä ja milloin se on otettu. Molemmat kuvat on julkaistu ohessa.

AILA-LIISA LAURILA

# Anttu Koistinen & uudet kantelekujeet

Vieläkö muistatte, kuinka 8-vuotias Anttu Koistinen veteli tv:ssä vauhdikkaita soundeja soittaen sähkökanteletta niskansa takaa? 13-vuotiaana hänet valittiin Pori Jazzin ensimmäiseksi nuoreksi tähdeksi ja nyt, 25-vuotiaana, hänellä on oma yritys ja itse kehitetty huippusoitin.

**H**eti tavatessamme alkaa tuntua siltä, että nyt haastatteluun on saapunut lahjakas nuori mies. **Anttu Koistinen** pääsi aikoinaan televisioon esiintymään soitettuaan kannelta vain noin puoli vuotta. Tuo tapaus kertoo myös siitä, miten arvostettu Suomen kansallissoitin loppujen lopuksi yhä on. Se tosin uhkasi jäädä 1960–1970-luvuilla pelkäksi kalevalaiseksi perinnekaluksi, koska sen kehitys pysähtyi.

Pian haastattelija huomaa, että tuota erikoista kanteleen ihmelasta ei enää ole. Anttu Koistinen on varttunut aikuiseksi ja muuttanut Pohjois-Karjalasta Helsinkiin. Onneksi kanteleet eivät ole lentäneet romukoppaan. Päinvastoin. Mies luo nyt uutta uraa kanteleen ympärille. Hän on ahkeroinut kehittääkseen uudenlaisen sähkökanteleen. Se on vielä prototyyppi, mutta aivan viittä vaille valmis tuotantoon.

Haastateltavalla on prototyyppi mukanaan soitinlaukkuun pakattuna. Hän esittelee keksin-



*Anttu Koistisen uuden sähkökanteleen prototyyppi on valmistettu männystä ja sen pintaa peittää musta maali.*







töään innolla, vaikka tekniset yksityiskohdat vaativat vielä hiomista. Esimerkiksi mikrofonisysteemiä täytyy viimeistellä, ja sähköpiuhakin kulkee teipein pohjaan kiinnitettynä. Johto pitää tietysti upottaa kauniisti puun sisään.

Jo kanteleen ulkomuoto hätkäyttää hiukan. Siinä on pikimustaksi värjätty pinta. Maalin alla on kuitenkin aitoa suomalaista mäntyä. Kanteleissa on aikojen kuluessa käytetty niin koivua, haapaa kuin kuus-takin, mutta ehkä yleisimmin leppää ja vaahteraa. Anttu Koistinen sanoo, että mänty on hyvä, koska sen antama ääni viehättää häntä.

– Mäntysoitimen ääni on miellyttävän lämminhenkinen, josta tykkään todella paljon. Kanteleen ääni on perinteisesti hyvin kirkas, ja moni onkin kuvaillut siitä kuulaaksi kuin pakkasaamu. Käyttämällä mäntyä äänestä saa monikäyttöisemmän bändikäyttöä ajatellen, sillä pehmeämpi äänityyppi soveltuu monentyyppiseen musiikkiin, kuten popin, rockin tai indien soittamiseen, hän perustelee.

Koistisen arvion mukaan uusi soitto-  
peli on valmis julkistettavaksi marras-  
joulukuussa. Kuluneena kesänä hän esit-  
teli prototyyppiään Petroskoissa pidetyllä  
Kantele-CAMP-leirillä, jossa hän toimi  
yhtenä opettajana. Nyt syksyllä, 25.–27.  
lokakuuta on luvassa paluu Karjalaan eli  
esiintymiskeikka Petroskoissa.

– Petroskoin leiriläiset olivat uudesta  
soittimestani tosi filiksissä. Heitä innosti,  
miten paljon enemmän siitä saa irti säh-  
köistettynä ja uudentyyppisiä soittotek-  
niikoita käyttäen, Anttu kertoo.

Uusi sähköinstrumentti sopii soitetta-  
vaksi plektralla ja vaikka hevi-muusikoi-  
den kovissa kourissa. Anttu uskoo vievänsä  
kanteleen aivan uudelle tasolle.

**Anttu Koistinen** on esiintynyt kanteletai-  
teilijana, mutta ei oikein osaa tituleerata  
itseään taiteilijaksi. Hän ei ole tavoitellut  
esimerkiksi akateemista tutkintoa Sibeli-  
us-Akatemiasta, vaan on keskittynyt käy-  
tännön elämään soitinten kehittämisen,  
valmistamisen ja soittamisen ympärillä.

Koistinen on yrittäjä. Hänen yrityksen-  
sä AuroraSonic Oy sai y-tunnuksen touko-  
kuussa viime vuonna. Firman toimialana  
on yritysrekisterin mukaan soitinten sekä  
musiikkilähtöiseen hyvinvointiin liittyvien  
tuotteiden ja palveluiden myynti ja kehitys.

Yhteistyökumppanina toimii arkkitehti,  
Aalto-yliopiston opettaja **Johannes Kaira**.  
Johannes Kaira on myös muusikko, joka



yhdistelee urbaaneja biittejä sähkökante-  
leella luomiinsa melodioihin. Anttu on  
firman toimitusjohtaja. Tuore yritys on siis  
perustettu nimenomaan uuden modernin  
sähkökanteleen valmistuksen, myynnin  
ja markkinoinnin toteuttamiseksi. Lisäk-  
si kumppanukset tuovat kokonaisuuteen  
omat ideansa ja osaamisensa soittajina.

Yrityksen repertuaariin kuuluu tällä het-  
kellä kaksi erilaista kantelemallia. Ensim-  
mäinen on itse asiassa varsin perinteishen-  
kinen ja toinen uusi sähkösoitin tarkoitettu  
puhtaasti bändikäyttöön. Bändikäyttöön  
suunnitellussa instrumentissa on Antun  
mukaan tärkeää esimerkiksi se, että sitä  
voi soittaa haluamallaan tavalla – sylis-  
sä, keyboard-telineen kanssa tai kaulassa  
kummin päin tahansa. Tämän mahdollis-  
taa soittoimen monikäyttöiseksi suunnitel-  
tu muotoilu, ergonomiaratkaisut sekä hih-  
nakiinnitys molemmilla puolilla soitinta.

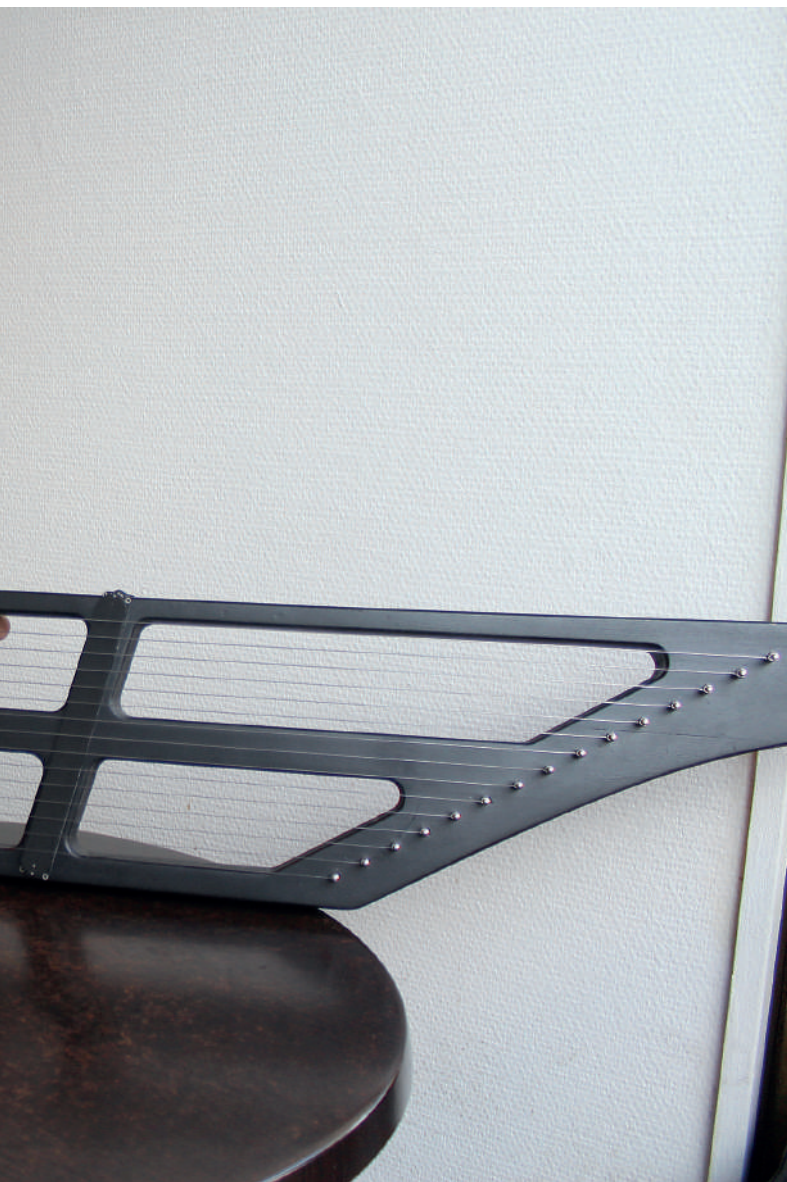
– Kanteleen rakenteellisen luonteen

takia sen ääni on lähtenyt helposti kier-  
tämään bändikäytössä aikaisemmin, jo-  
ten esimerkiksi tämä on otettu huomioon  
uudentyyppisen soittoimen rakenteessa jo  
yhtenä ensimmäisistä askeleista. Mitään  
isoja mutkia tai haasteita ei ole matkan  
varrella onneksi tullut. On ollut vapaus  
kehittää uusi konsepti vanhan perinteen  
pohjalta, Koistinen kertoo.

Yksi tavoite on luoda soitin, jonka hinta  
ei nouse liian korkeaksi. Vain siten bändi-  
muusikoiden on mahdollista ottaa kantele  
perinteisten kitaroiden, bassojen ja rum-  
pujen rinnalle. Koistisen arvion mukaan  
valmiin tuotteen myyntihinnaksi tulee  
500–1 000 euroa. Kehitystyöhön ovat an-  
taneet varoja Tekes eli Business Finland ja  
eräs yksityinen yrityskumppani.

**Anttu Koistinen** ei ole syntynyt kantelevir-  
tuoosiksi ihan tyhjästä. Hän on kanteletai-  
turi jo kolmannessa sukupolvessa. Hänen





**Anttu Koistinen on ottanut etäisyyttä isänsä Rääkkylässä sijaitsevaan yritykseen Koistinen-kantele. Hän muutti Helsinkiin vuonna 2014 ja haluaa keskittyä omaan yritystoimintaansa.**

## Anttu Koistinen

- ▶ Antti-Eemeli Koistinen syntyi vuonna 1993. Ylioppilas 2012.
- ▶ Sai 8-vuotiaana isänsä Hannu Koistisen rakentamat sähköiset Wing-kanteleet käyttöönsä.
- ▶ Syksyllä 2001 esiintyi Ylen Lauantaivekkari-tv-ohjelmassa.
- ▶ Vuonna 2004 ensimmäinen sinkku Pikkujättiläinen ilmestyi.
- ▶ Vuonna 2005 esiintyi Yhdysvaltoihin Grand Finn Festeilla sekä Finlandia Art & Music festivaaleilla soitti Ylen Hyvä-TV-ohjelmassa jazz-yhtye Trio Töykeiden kanssa.
- ▶ Vuonna 2006 kaksi TV-esiintymistä sekä Pori Jazz Young Star -titteli Pori Jazz-festivaaleilla esiintymisen yhteydessä.
- ▶ Vuonna 2007 esiintymiset mm. Suomi90-juhlavuoden yhteydessä Finlandia-talossa ja Pietarissa Anitškovin palatsissa.
- ▶ Vuonna 2009 pääesiintyjänä Yhdysvalloissa Scandinavian Hjemkomst festivaalissa.
- ▶ Vuonna 2012 ilmestyi Sound of Koli cd-levy.
- ▶ Vuosina 2012-2015 soittanut Olga Shishkinan kanssa The Pikebones-kokoonpanossa, joka yhdistelee kanteleen ääntä raskaaseen rock-musiikkiin. The Pikebones on soittanut muun muassa Kaliforniassa FinnFest-tapahtumassa, Pori Jazzissa sekä kolme kertaa Pietarissa Suomen ja Venäjän välisen Kalevala yhdistää -hankkeen myötä.

isänsä **Hannu Koistinen** johtaa Rääkkylässä toimivaa yritystä Koistinen Kantele Oy. Hänen isänsä eli Antun ukki **Otto Koistinen** perusti yrityksen yli 60 vuotta sitten, vuonna 1957.

– Otto-ukki, joka on nyt 94-vuotias, ja joka valmisti soittimia vielä viitisen vuotta sitten, oli ammatiltaan luotsi. Hän oli taitava käsistään ja oli tehnyt erilaisia soitinrakennuksen kokeiluja. Hän huomasi, että kanteleen kehitys oli pysähtynyt ja halusi tehdä asialle jotakin.

– Hän uudisti kanteleen rakenteen. Soittimista tuli merkittävästi parempia, mitä ne olivat aikaisemmin olleet. Sana alkoi kiertää ja suurin osa kanteleen soittajista halusi hänen rakentamansa soittimen. Isäni Hannu sitten jatkoi työtä kanteleen kehittämisen parissa. Sillä tavalla syntyi myös eka oma sähkökanteleeni.

Anttu on kasvanut kolmannen polven kanteleyrittäjäksi, vaikka ei juoksennellut

vielä pikkupoikana pitkin kanteletehtaan lattioita. Hän asui lapsena äitinsä kanssa Joensuussa ja soitti viulua, mutta pääsi mukaan kehittämään isänsä Wing- eli siipikanteleita. Viulu sai jäädä. Päästyään ylioppilaaksi vuonna 2012 Anttu siirtyi töihin perheyrikykseen, vaikka muut ikätoverit lähtivät opiskelemaan.

Hän oli kaksi vuotta mukana projektissa, joka toteutettiin yhteistyössä peliyhtiö Rovion kanssa. Siinä Koistinen Kantele-yhtiön suunnittelemasta muskarikanteleesta kehitettiin yksi osa peliyhtiö Rovion lanseeraamaa Angry Birds Playground -oppimiskonseptia. Ajatuksena oli tuotteistaa suomalainen koulutusosaaminen vientikuntoon. Helsingin yliopiston kanssa kehitettiin tarhaikäisille suunnattu konsepti, joka sisälsi oppimisympäristön, opettajan koulutuksen sekä kirjoja, leluja, pelejä ja muuta oppimismateriaalia. Myös tuttuja lintuhahmoja hyödynnettiin.

Nyt Anttu on ottanut etäisyyttä isäänsä ja vihaisiin lintuihin. Hän haluaa keskittyä omaan yritystoimintaansa. Anttu muutti Helsinkiin vuonna 2014 ja sanoo, ettei hänellä nyt riitä aikaa Koistinen-kanteleelle. Tähtäimessä ovat kansainväliset markkinat.

Anttu on jo soitollaan ehtinyt yllättää kuulijat, miten monipuolinen instrumentti kantele voi olla. Hän on onnistunut herättämään monissa kuulijoissaan syviä tunne-reaktioita ja hyvä palaute kannustaa. Hän kokee olevansa onnekas, kun on päässyt matkustamaan ja esiintymään ympäri maailmaa sähkökanteleensa kanssa.

Kaiken lisäksi hän on innostunut toisestakin asiasta. Se on valokuvaus. Hän uskoo, että kykenisi elättämään itsensä freelance-kuvaajanakin. Ainakin siitä on hyötyä, kun voi kuvata yritykselleen tuotteiden markkinointikuvat itse.

AILA-LIISA LAURILA



Kiharapäinen Hilikka Välinoro kuvattuna morsiamen kanssa lapsuusaikojen Suistamolla. Kuva on Anne Välinoron elokuvasta.

## UUTISIA

# Karvan verran karjalaisuutta

Yleisradion ajankohtaistoimittajana työskentelevällä ja *Perjantai*-ajankohtaisohjelmaa juontavalla **Sean Ricksillä** ja iisalmelaisella **Hilikka Välinorolla** on jotain yhteistä. Vaikka Sean Ricks on amerikkalais-suomalainen, ja Hilikka Välinoro syntynyt Raja-Karjalan Suistamolla, on heillä molemmilla paksu ja vallaton kuontalo, joka ei suoristu edes suoristusraudalla.

Ricks antaa omat vinkkinsä säkkärähiusten hoitamisesta Anne Välinoron kä-

sikirjoittamassa ja ohjaamassa lyhytelokuvassa *Karvan verran*. Onko meitä karvoihin katsominen, kysyi ohjaaja esittäessään elokuvansa ja vetäessään keskustelutilaisuuden Tampereen senioriklubilla 28. syyskuuta.

– Äitini on aina valittanut hiuksistaan. Kun halusin ryhtyä tekemään elokuvaa, päätin, että pakotoin hänen hiuksensa elokuvaksi, hän kertoo.

20 minuutin mittaisessa lyhytelokuvas-

sa liikutaan kauniissa suomalaisessa luonnossa, saunotaan, paistetaan karjalanpiirakoita, käydään parturissa ja ortodoksis-kirkossa sekä paljon muuta. Hiukset ovat koko ajan läsnä tavalla tai toisella. Anne Välinoro muistuttaa, että meillä jokaisella on jokin erityispiirre, joka haastaa meidät.

Jotain toista ihmistä juuri tuo itseä vihasuttava ominaisuus voi ihastuttaa. Niin kävi nyt 88-vuotiaalle Hilikka-rouvallekin, kun hän aikoinaan löysi **Mikko Välinoron**

PIRKKO PITKO



**Anne Välinoro (vas.), Terttu Jeskanen ja Hilikka Välinoro odottavat esiintymisvuoroaan Karvan verran -elokuvan ensi-illassa.**



**Entiset Suistamon työt Hilikka Välinoro ja Terttu Jeskanen Karvan verran -lyhytelokuvan ensi-ilta-ajatuksissaan.**

puolisokseen. Molempien koti oli Suistamolla, toinen Ahvenlammella ja toinen Alatun kylässä. Uudeksi kotiseuduksi vakiintui Pohjois-Savo.

Tytär Anne on asunut 32 vuotta Tampereella. Hän jätti hiljattain työnsä suuressa päivälehdessä ja ryhtyi kokeilemaan ”vieläkö oppii jotain uutta”. Taustalla on toki jo varsin paljon opiskelua, työtä ja harrastusta teatterialalla. Nyt hän on vaihtanut kulttuuritoimittajan työnsä kokonaan visuaalisen ilmaisun puolelle.

Tampereen yliopistosta valmistunut yhteiskuntatieteiden maisteri Anne Välinoro on opiskellut Prahan esittävien taiteiden akatemiassa nukketeatteriosastolla keväällä 1988 ja 1991.

Suomessa hän on ollut mukana useissa erilaisissa teatteriproduktioissa käsikir-

joittajana, ohjaajana ja visuaalisena suunnittelijana.

Nyt hän on aloittanut Parasta minus -draamakurssit ikäihmisille. Pilotti oli Turussa Kotikunnaan palvelukeskuksessa 7.–8. kesäkuuta. Työpaja on harjoitus, jossa edetään teatteriharjoitusten kautta omiin videoitaviin esityksiin. Anne kertoo, että käy mielellään vetämässä harjoituksia erilaisille yhteisöille tai vain esittämässä tuoreen elokuvansa ja vetämässä keskustelun yleisön kanssa. Palvelun hinta vaihtelee sisällön mukaan 150–350 euron välillä.

Seuraava Parasta minus -elokuvas -kurssi pidetään Helsingin Vuosaaressa la-su 17.–18. marraskuuta Kulttuurikeskus Sofiassa. Ensi keväänä on luvassa Heinäveden Valamon opiston kurssi 22.–24.3.2019.

## Ortodoksikirkon hallintopäätös marraskuussa

Suomen ortodoksisen kirkon valmistelusta seurakuntien yhdistämiseksi tehtävään ratkaisuun marraskuussa pidettävässä kirkolliskokouksessa. Tuolloin päätetään myös hiippakuntarakenteiden uudistuksesta.

Hiippakuntarajat ovat uudistumassa seuraavasti: Helsingin hiippakuntaan kuuluu 1.1.2020 alkaen nykyiset Helsingin, Turun, Lahden ja Hämeenlinnan seurakunnat, Oulun hiippakuntaan Jyväskylän, Tampereen, Vaasan, Kajaanin, Oulun ja Lapin seurakunnat, Kuopion ja Karjalan hiippakuntaan Haminan, Kotkan, Lappeenrannan, Saimaan, Taipaleen, Rautalammen, Nurmeksen, Joensuun, Iloimantsin, Iisalmen ja Kuopion seurakunnat.

**Ortodoksia** seurakuntia on nykyisin koko maassa kaikkiaan 21. Jos ehdotettu muutos tulee hyväksytyksi, niitä olisi uudistuksen toteututtua vuoden 2020 alusta enää seitsemän. Esimerkiksi evankelis-luterilaisia seurakuntia on 400.

Seurakuntien yhdistämiseen on suhtautunut kriittisesti kahdeksan ortodoksista seurakuntaa, jotka ovat Hämeenlinna, Kajaani, Kuopio, Lahti, Nurmes, Saimaa, Taipale ja Turku. Esimerkiksi Hämeenlinna on kaavailtu yhdistettäväksi Turkuun, kun se itse pitäisi luonnollisempaan Tampereen suuntaa.

Kajaanin ortodoksisen seurakunnan mukaan uusi malli ei perustu taloudellisiin laskelmiin eikä faktoihin.

**Suunnitelmissa** on ollut erilaisia mallivaihtoehtoja. Esimerkiksi Jyväskylän seurakunta on sijoitettu yhdessä mallissa osaksi Oulun hiippakuntaa ja toisessa osaksi Kuopion ja Karjalan hiippakuntaa.

Ortodoksinen kirkko on hakemassa ratkaisua väestökadon aiheuttamiin huoliin. Esimerkiksi Kajaanin ortodoksisessa seurakunnassa on nykyisin noin 1 600 jäsentä, kun vielä 60-luvulla jäseniä oli noin 3 000.

Ortodoksisen kirkkoon kuului viime vuoden lopussa yhteensä 60 186 henkeä, mikä on 380 vähemmän kuin edellisen vuoden lopussa.

## UUTISIA

## Venäjä kiristi rajanylitysten valvontaa

Venäjän turvallisuusviranomaiset ovat kiristäneet rajavalvontaa. Autoilijoita on tänä syksynä kehoitettu varautumaan entistä tarkempiin tarkastuksiin raja-asemilla.

Rajaviranomaisten mukaan Leningradin alueella on jäänyt viime aikoina entistä useammin kiinni laittoman rajanylityksen yrittäjiä.

Tähän on ehkä vaikuttanut se, että Venäjä jatkoi jalkapallon MM-kisojen niin sanotun fanipassin voimassaoloa presidentti **Vladimir Putinin** määräyksestä.

Kaikki Fan-ID:n haltijat eri maista ovat saaneet tulla Venäjälle ilman viisumia ja käytännön on määrä jatkaa vuoden loppuun saakka.

## Kalliomaalaukset halutaan Unescon listalle

Karjalan kalliopiiroksia monen vuoden ajan tutkinut Venäjän tiedeakatemian Karjalan tiedekeskuksen vanhempi tutkija, arkeologi **Nadežda Lobanova** laatii Karjalan kalliopiirosten asiakirjakansion, johon tulevat kaikki tarvittavat tiedot kalliopiiroksista ja niiden paikasta maailman kulttuuriperinnöstä. Asiakirjakansio on dokumentti, jonka perusteella Unesco tekee päätöksensä.

– Kahdenkymmenen viime vuoden aikana on tehty paljon työtä, jotta Karjalan kalliopiirokset voitaisiin liittää maailmanperintöluetteloon. Unescon maailmanperintöön valitaan kohteita, joita suojellaan ja säilytetään ja joilla pitäisi olla erityinen merkitys ihmiskunnan kulttuuri- ja luonnonperinnön säilymiselle, Lobanova kertoo.

– Tehtävä on vaikea, koska Karjalassa on jo Unescon maailmanperintökohde. Se on Kizhin saari. Kahta kohdetta ei ole missään Venäjän alueella paitsi Tatarstanissa, Karjalan kansallisen museon johtaja **Mihail Goldenberg** sanoo *Karjalan Sanomissa*.



**Markku ja Sirpa Nieminen ovat vuodesta 1985 lähtien vetäneet Juminkeko-säätiön toimintaa Kuhmossa. Nyt Sirpa on jäänyt eläkkeelle, mutta Markku jatkaa vielä Juminkeon johdossa.**

## Sirpa Nieminen jäi eläkkeelle Juminkeosta

Kuhmossa toimivan Juminkeko-säätiön toiminnanjohtaja **Sirpa Nieminen** on jäänyt eläkkeelle syyskuun alusta alkaen. Säätiön puheenjohtajana toimii edelleen kirjailija **Markku Nieminen**, joka jatkaa omien sanojensa mukaan hamaan höperytymiseensä asti.

Sirpa Nieminen ei aio kuitenkaan jäädä keinutuoliin istuskelemaan. Hän kertoo keskittyvänsä taiteilija- ja tutkijaresidenssin luomiseen Kainuuseen.

Vuosi sitten Juminkeko-säätiö sai muun muassa Jenny ja Antti Wihurin rahastolta 40 000 euroa Sinisten ajatusten kansainvälisen taiteilijaresidenssin perustamiseen Kuhmoon. Residenssin nimeksi tulee Sinisukka.

Selvitystyötä on tehty monitaiteellisen kansainvälisen residenssiverkoston luomiseksi Kainuun ja Vienan kulttuureista kiinnostuneille luovan alan edustajille. Verkoston eri residensseissä voisivat vieraila eri alojen taiteilijat ja tutkijat.

Keväällä lakkautettu Kuhmon Timoniemen koulu siirtyi kesäkuun alussa Juminkeko-säätiön omistukseen. Juminkeko-säätiö ja Timoniemen kyläyhdistys ovat myös tehneet sopimuksen lakkautetun koulun jatkokäytöstä. Osapuolet pitävät tärkeänä, että koulu jää residenssitoiminnan lisäksi palvelemaan kyläläisten tarpeita ja harrastustoimintaa.

Aiemmin Juminkeko on toiminut an-

siokkaasti Vienan Karjalan kulttuurin elvyttäjänä. Markku ja Sirpa Nieminen ovat tyytyväisiä erityisesti siitä, että kansainvälinen huomio on saatu herätettyä ja Vienan alueella saatu aikaan runsaasti pysyviä asioita käsitöistä rakennuksiin.

– Olemme itse luoneet toiminnan kenttää. Eniten on muuttunut tietotekniikka, esimerkiksi puhelut Venäjälle piti ennen tilata, sitten tulivat faxit, mutta nyt vain otetaan yhteyksiä kännykällä. Parasta on se, että vuosien varrella on tapahtunut paljon yhteistoimintaa. Rahoituksen hankkiminen on aina ollut iso haaste, Niemiset sanovat.

– Myös ilman rahaa voi toimia, mutta tulokset ovat silloin toisia, Markku Nieminen huomauttaa.

Kuhmon Kulttuurikornitsa -niminen kulttuurilaitos perustettiin karjalaisen kulttuurin esittelemiseksi suomalaisille *Vanhan Kalevalan* juhluvuonna 1985, mistä asti Niemiset ovat olleet vetämässä toimintaa.

Kansainvälisen yhteistyön lisäksi Juminkeko on tarjonnut runsaasti näyttely- ja konserttiohjelmaa eri puolilla Suomea.

Toiminnanjohtajana jatkaa Sirpa Niemisen jälkeen **Olga Zaitseva**, joka on jo yli neljän vuoden ajan työskennellyt Juminkeon palveluksessa.

– Kaikki pysyy entisellään ainakin toistaiseksi, Sirpa Nieminen sanoo.

## Palanut kirkko aiotaan rakentaa uudestaan

Kontupohjassa elokuussa palanut Uspenskin kirkko aiotaan rakentaa uudelleen. Karjalan tasavallan hallitus on myöntänyt rahaa työhön yli puoli miljoonaa ruplaa. Lisäksi varoja kerätään lahjoitusrahastoon.

Jumalanäidille pyhitetty 42 metriä korkea tornimainen kirkko sijaitsi Äänisen rannalla. Se oli yksi korkeimmista puukirkoista pohjoisella Venäjällä. Pyöreistä

hirsistä vuonna 1774 rakennettu kirkko oli Kontupohjan tärkein nähtävyys. Kirkko edusti karjalaista 1700-luvun lopun puuarkkitehtuuria.

Jatkosodan aikana vuosina 1941–1944 kirkko kuului Suomen miehittämään alueeseen. Siellä pidettiin ortodoksia ja luterilaisia jumalanpalveluksia. Kirkko on ikuistettu myös Kontupohjan vaakunaan.



*Lehmänkello-valaisin muistuttaa vanhoja metallikelloja lehmien kaulassa.*



*Tähtitaivas-valaisimessa on laidoissa somisteena tähtikuvioita.*

## Lehmänkello ja Tähtitaivas pääsevät Designmuseoon

Kalevalaisten Naisten Liitto lahjoitti elokuun lopussa Helsingin Designmuseolle kaksi **Paavo Tynellin** suunnittelemaa valaisinta, joiden nimet ovat Lehmänkello ja Tähtitaivas. Valaisimet ovat alun perin suunniteltu Kalevalaisten Naisten Liiton vuonna 1946 avaamaan Kestikartano-nimiseen ravintolaan Keskuskadulle Helsinkiin.

– Museossa on ennestään yli 40 Paavo Tynellin valaisinta, tuhansia piirustuksia ja runsaasti kuvia. Nyt vastaanotettu

lahjoitus on kansallisaarre, joka kertoo ajasta, jolloin suomalaisia lähtökohtia haluttiin voimakkaasti tuoda esiin, kertoo Designmuseon kokoelmista vastaava yli-intendentti **Merja Vilhunen**.

Kalevalaisten Naisten Liitto on perinne- ja kulttuurijärjestö, joka tekee valtakunnallista kulttuurityötä. Kestikartano edusti aikakautensa korkealaatuista ravintolaa, joka korosti suomalaisuutta ja kalevalaista perinnettä. Sen arkkitehtina toimi **Aarne Ervi**.

## Vuonnisen kaivo siistiytyi

Kalevalan piirin Vuonnisen kylässä juhliittiin elokuun lopussa uutta kaivoa, jonka ympäristö on siistetty ja kunnostettu Hete-projektin varoin.

Paikalliset tuntevat kaivon nimellä Hotoran kaivo.

Kaivon ympärille on rakennettu kaunis hirsinen kaivohuone, ja sen ympäristö siivottiin perusteellisesti. Kaivo on kuuluisa kirkkaasta ja puhtaasta vedestään eikä sitä nyt enää pääse pöly ja muu lika sotkemaan.

## TIETONIEKKA

### Tunnetko, tiedätkö vai oletko peräti tietoniekka?

#### 1. Minä vuonna Itä-Suomen yliopisto (Joensuu) sai karjalan kielen professuurin?

- a. 2009
- b. 2010
- c. 2015

#### 2. Kuka oli ensimmäinen karjalan kielen ja kulttuurin professuurin hoitaja Itä-Suomen yliopistossa (Joensuu)?

- a. Dmitri Bubrih
- b. Pekka Zaikov
- c. Vesa Koivisto

#### 3. Kuka käänsi karjalan kielelle teoksen Kal'evala vianan-karjalaksi vuonna 2015?

- a. Zinaida Dubinina
- b. Raisa Remšujeva
- c. Armas Mišin

#### 4. Mikä seuraavista on vanhin eli vuonna 1907 julkaistu karjalankielinen aapinen?

- a. Karjalan Bukvari
- b. Kaunista karjalua
- c. Pieni Alku-opastaja Vianan Karjalaisille

#### 5. Missä Suomen kaupungissa tehtiin vuonna 2015 aloite, joka esitti karjalankielisten katukylttien asentamista muutamalle ydinkeskustan kadulle suomenkielisten laattojen lisäksi?

- a. Kuhmo
- b. Joensuu
- c. Lappeenranta

#### 6. Osa Karjalan tasavallan valtiohymnin sävelmästä on tuttu laulu suomalaisille, mikä laulu?

- a. Karjalan termäsillä
- b. Karjalan kunnailla
- c. Vianan rannalla

1a, 2b, 3b, 4c, 5b, 6b.  
Tietoniekkan vastaukset:

## LAUKUNKANTAJAT

LOKAKUU 2018

# Samaa verta ja luuta

JOUNI ALAVUOTUNKI



*Santeri Lesonen ja Eeva-Kaisa Linna Venehjärvellä.*

**S**anteri Lesosen isä oli **Santeri Iivananpoika Lesonen**, joka oli syntynyt 1910 Venehjärvellä ja äiti **Jevgenia (Jouhki) Jaakontytär** o.s. **Timonen**, syntynyt 1918 myös Venehjärvellä. Jouhki oli porosukua Pistojärven Kantoniemestä.

Santeri ja vienalaisjuurinen **Eeva-Kaisa Linna** tapasivat elokuussa Venehjärvellä ja puhuivat menneistä ja tästä päivästä, tulevaisuudesta. Lesosten suvun 1500-luvulle saakka ulottuvaa tarinaa on kerrottu sukupolvelta toiselle, se on värikäs eikä siinä draamaa puutu. Sukua on jo satojen vuosien ajan haudattu oman kylän kalmismaalle, veden äärelle.

Siellä lepäävät tänäkin päivänä rauhassa, onhan ollut tapana iskeä rautanulat kynnykseen vainajan lähdettyä tuonilmaisiin, että eivät takaisin tulisi tähän maailmaan. Siellä lepäävät monet sukupolvet ikihonkiin kiedottujen tuulipaikkojen liehuessa ympärillä.

**EKL** Tunnet sukusi historian kuin omat sormesi siitä lähtien kun kantaisänne **Hosko Lesonen** tuli Venehjärvelle yhdestä puusta koverretulla veneellä.

**SL** Hosko oli aikoinaan ennustanut, että Venehjärvelle syntyy suuri kylä, mutta se tyhjenee kolme kertaa. Ja niin on tapahtunut. 1900-luvun alussa Venehjärvellä oli noin 50 taloa, mutta sitten tuli vuoden 1917 vallankumous, tuli kansalais-sota, heimosodat, englantilaiset, kyläläisiä pakeni piiloon metsäpirtteihin. Vuosina 1921–1922 tuli neuvostovalta ja kolhoosit, 1930-luvulla kylästä vietiin kaikkiaan 11 ihmistä. Mutta elämä jatkui. Isänmaallisen sodan eli suomalaisittain jatkosodan aikana perheen naiset ja lapset joutuivat evakkoon

Arkangelin alueelle ja Uralille saakka ja asevelvolliset puna-armeijaan taistelemaan.

Kylä maksoi kovan veron. Kaikkiaan 104 Venehjärven asukasta kaatui tai kuoli vankileireillä ja sodan jälkeen kylässä oli vain 35 asukasta, kun ennen sitä täällä asui 180 henkeä. Vuokkiniemen koulun vieressä on muistopatsas sodassa kaatuneille, melkein kaikki ovat Lesosia.

**EKL** Mutta kyläläiset jakoivat uskoa hyvään ja elämä jatkui, perheisiin syntyi lapsia. Sitten politbyroo vuonna 1964 päätti, että kylä on tyhjennettävä perspektiivittömänä, sanottiin, ettei sillä ole tulevaisuutta. Oli jätettävä kylä, jonka pelot oli tehty kaskeamalla ja jossa maanviljelys, karjanhoito ja karjalainen rakennustapa olivat kukoistaneet vuosisatoja. Perheenne päättyi ensin Ponkalahteen ja sitten Vuokkiniemelle. Sinullahan oli kaikki hyvin, olit kyläpäällikkö silloin kun Neuvostoliitto romahti, sohvoositoiminnalta putosi pohja ja perestroikan aika koitti.

**SL** Vuonna 1991 minä otin ja soitin Kostamukseen esimiehelleni ja ilmoitin, että jätän työni Vuokkiniemellä. Kun palasin silloin Venehjärvelle, minulla oli vain vaimoni **Nina**, lapset, kaksi kättä, kaksi jalkaa ja pää sekä selkeä päämäärä: tämä vanha karjalaiskylä on herätettävä henkiin. Ajattelin, että minun tehtäväni tässä elämässä on taata, että tässä kylässä on tuleville polville työtä. Oli myös pelko, että jos emme tee jotain, että lapset ja lapsenlapset eivät muista kylästä mitään.

Venehjärvelle paluun myötä alkoi myös sukututkimus, se on kuin tarttuva tauti, joka ei ota hellittääkseen. Sitä luulee, että jo tietää kaiken, sitten tulee vastaan joku ukko tai ämmö, jonka pakinoista selviää, että tässä ollaankin sukua keskenään

ja taas aloitetaan alusta. Minä kävin luokat 6–8 Uhtualla, jossa asuin **Anni**-tädin luona. Hän kehrätessään kertoi aina vanhoja tarinoita, samoin Kepalla asunut **Jouki**-tāti. Nyt tietysti harmittaa, että emme aina viitsineet kaikkea kuunnella.

**EKL** Kaikki Lesoset ovat sukua keskenään ja levinneet laajalle ympäri maailmaa.

**SL** Samaa verta ja luuta olemme, vaan en tosin tiedä sopivatko kaikki varaosat, jos pitäisi jokin sisäelin vaihtaa. Geenitestejä on kyllä tehty. Perustimme vuonna 2010 Lesosten sukuseuran, se avasi toisenlaisen maailman ja sen ansiosta tiedämme paljon toisistamme.

**EKL** Nyt sinä ja Nina olette ainoat ympärivuotiset asukkaat Venehjärvellä, lähimmät naapurit ovat 12 kilometrin päässä. Kylässä on paljon rakennettu ja korjattu ja majoituskapasiteettia riittää isommallekin joukolle. Tuulivoimala jauhaa kylän tarvitsemää sähköä. Veljesi viettävät paljon vapaa-aikaansa Venehjärvellä, tulevat tänne usein kalastelemaan. Monet tunnetut Vienan kulkijat ovat kylässä majoittuneet, kuten tunnetut karelianistit **Ilmari Kianto**, **K. F. Karjalainen** ja **I. K. Inha**. Hökkälän parisataa vuotta vanhassa talossa, joka muutama vuosi sitten talkoovoimin kunnostettiin museoksi.

**SL** Sattui muuten Inhan Vienan retken aikoihin sellainen tapaus, että **Hökkä-Petri** ja **Smötkyn Riiko**, tunnettuja tietäjiä näillä seuduilla molemmat, kävivät kerran kolmeksi päiväksi kisaamaan siitä, kumpi on parempi tietäjä. Kisa ei ratkennut. Riiko totesi, että tasavertaisia olemme, lähden kotiin. Tähän Petri että ”älähän vielä sano”.

Kotona Riikolta sitten meni huussireissulla selkä ja apua joutui huutamaan. Jouduttiin viemään Petrille, joka selän paransi. Jo joutui Riiko tunnustamaan, että Petri on parempi tietäjä.

Luonnosta täällä eletään ja otetaan ruoka, kalaa tulisi vaikka kuinka paljon vaan sen verran vain otetaan, kun kulloinkin tarvitaan. Tattikauden lähestyessä teroitin viikatteet, rasvaan kottikärryn pyörät ja kaivan veneen aivot esille.

Luonnon kanssa on elettävä sovussa. Susia ja karhuja kulkee ympäriinsä. Karhun kanssa olen tehnyt sopimuksen, että jätämme toisemme rauhaan. Karhu tietää, että minä tiedän missä sen pesä on. Joskus se kiertelee pihassa, mutta sehän on se paras karjansuojelija.

Meillä kerran Ukko-koira oli pari päivää susilaumassa juoksemassa, Keynäs-koskella joku sen näki ja tunnisti, vaan Ukko ei antanut ottaa kiinni. Löytäjä soitti minulle, pyysin Ukon puhelimeen ja sanoin että tulen kohta hakemaan. Heti oli häntä ruvennut heilumaan ja Ukko oli antanut ottaa itsensä kiinni.

**EKL** Olet onnistunut tekemään Venehjärven kylästä todellisen käyntikortin Vianaan ja Kalevalan maisemaan. Usea matkalainen on saanut Karjala-herätyksensä Venehjärvellä olemisesta ja sinun kertomuksista. Olet herättänyt perinteitä eloon, pokkojuhlaa, ikivanhaa praasniekkaa vietetään vuosittain tsasounan juurella. Tunnet kansanparannuksen salat, tiedät miten lääkittää kipeää vatsaa ja kädessä olevaa haavaa.

**SL** Vielä on paljon tehtävää ja tutkittavaa. Metsäsaamelaiset kiinnostavat, pitäisi tutkia saamelaishistoriaa ja seitakiviä, pitäisi oppia heidän kielensä, merkitä vanhoja reittejä metsiin, tehdä valokuva-albumi.

*Tällä palstalla keskustellaan Karjalan Sivistysseuraa lähellä olevista asioista.*

## HALLITUKSEN UUTISET

# Tunnustus Santeri Lesoselle

**K**arjalan Sivistysseuran hallitus on myöntänyt seuran ansiomerkin tunnetulle vienalaiselle **Santeri Lesoselle**, Venehjärven tietäjälle, monipuoliselle ja lahjakkaalle miehelle. Ansiomerkillä halutaan kunnioittaa Santerin vuosikymmeniä jatkunutta työtä karjalaisuuden edistämiseksi.

Santeri Lesonen on mies, joka tuntee elinpiirinsä historian, luonnon, taistelupaikat ja metsien halki kulkevat vanhat polut ja seitakivien paikat. Lukemattomat henkilöt ovat majoittuneet ja ruokailleet sekä kuunnelleet Santerin loputtomia tarinoita Venehjärvellä. On sanottu, että Santeri on Vienan tarinaniskijöiden aatelistaa.

Santerin merkitys myös Kalevalan kansallispuiston synnyn osalta on todella merkittävä. Juuri hän organisoi, majoitti ja muonitti erilaisia inventointi- ja tutkimusprojekteja alueelle, jonne puisto syntyi, parhaimmillaan siellä oli 10–15 projektin tutkijaa. Ilman häntä kaikki tämä olisi ollut huomattavan vaikeata tai jopa mahdotonta.

Päätös kansallispuiston perustamisesta ei syntynyt hetkessä, siinä tarvittiin sitkeyttä monelta mieheltä. Päätöksen saaminen vei kaksi vuosikymmentä, vasta sitten saatiin nimet ja leimat papereihin. Santeri osallistui usein neuvotteluihin.

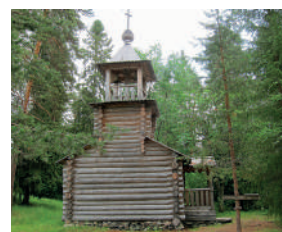
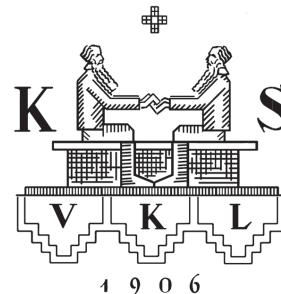
Eräissä suomalais-venäläisessä kokouksessa keskusteltiin Kalevalan kansallispuiston perustamisesta Kuhmon Kuikan kämpällä ennätyskylminä päivinä ja öinä tammikuun lopulla vuonna 1999. Mukana oli ollut paikallishallinnon edustajana Kalevalan kansallisen piirin johtaja **Tseslav Skripin** ja tietenkin Santeri Lesonen.

Skripin oli suhtautunut alussa hyvinkin kriittisesti puiston perustamiseen, ja esittänyt runsaasti muutoksia tehtyyn suunnitelmaan. Saunan ja iltapalan jälkeen paikalla olleet suomalaiset olivat jättäneet venäläiset ja karjalaiset keskustelemaan aiheesta ja vetäytyneet itse nukkumaan. Kovääninen ja kiihkeä keskustelu oli jatkunut pitkään, kuulemma aamuviiteen. Aamulla kerrottiin tulokset. Skripin olikin esittänyt yllättäen puiston nopeaa perustamista, mutta aiemmin keskusteltua laajemmassa muodossa.

Santerilta kysyttiin miten Skripinin pää käännettiin puiston kiihkeästä vastustajasta sen intomieliseksi kannattajaksi.

”Luulet sie, jotta myö kepillä ta kartulla šen teimmä? Ei šuin kana, šanan voimalla, šanan voimalla.”

Ansiomerkki myönnettiin Karjalan Sivistysseuran vuosikokouksessa 14. huhtikuuta Oulussa ja luovutettiin Vuokkiniemen Virtaranta-seminaarin yhteydessä elokuussa. Ansiomerkin sai keväällä myös oululainen **Seija Jalagin**.



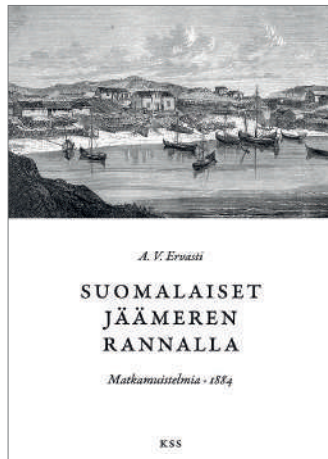
**Venejärven Pyhäälle Miik-kulalle pyhitetty tsasouna.**

# Uutuuksia KSS:n kirjakaupassa



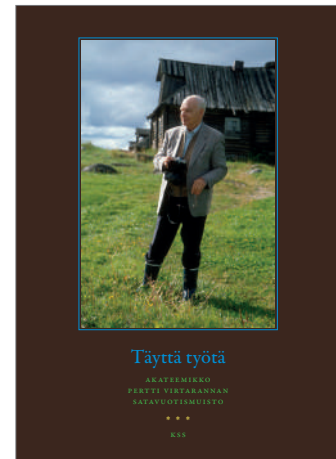
## **Jeremejev-Räihä: ihminen, perhe ja politiikka Karjalan raja-alueella 1900-luvun alussa**

Kirjeet ja päiväkirjamerkinnot valottavat nuoren karjalaisen avioparin Anna ja Vasili Jeremejev-Räihän elämää 1900-luvun alun dramaattisten tapahtumien keskellä.  
Hinta 20 €



## **A. V. Ervasti: Suomalaiset Jäämeren rannalla - Matka- muistelmia 1884**

Oululaisen lehtimiehen A. V. Ervastian matkakirja kertoo suomalaisten ja karjalaisten elämästä Kuolan niemimaan ja Ruijan rannoilla. Uudelleenjulkaisussa professori Pekka Laaksosen alkusanat.  
Hinta 30 €



## **Täyttä työtä – Akateemikko Pertti Virtarannan satavuotismuisto**

Läheiset muistelevat suomen murteita ja sukukieliä tutkineen Pertti Virtarannan elämää ja työtä. Toimittaneet Marja Torikka ja Jaakko Yli-Paavola.  
Hinta 28 €

## **Pekka Vaara: Viena 1918 – Kun maailmansota tuli Karjalaan**

Levottoman vuoden 1918 tapahtumat paikallisessa ja valtiollisessa politiikassa, maailmansodan loppuvaiheen suurvaltastrategioissa ja Vienan salokyliä ihmisten mielissä.  
Hinta 32 €



## **Nipputarjouksena kaikki A.V. Ervastian Karjala-kirjat hintaan 50 €**

1. Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879
2. Suomalaiset Jäämeren rannalla – Matkamuistelmia 1884
3. Ahma – Kertomus unohtuneitten maasta

Tarkemmat kuvaukset kirjoista ja tilaukset <http://www.karjalansivistysseura.fi/kauppa/>  
Tilaukset myös sähköpostilla [toimisto@karjalansivistysseura.fi](mailto:toimisto@karjalansivistysseura.fi)  
tai soittamalla numerosta 050 5055531